

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

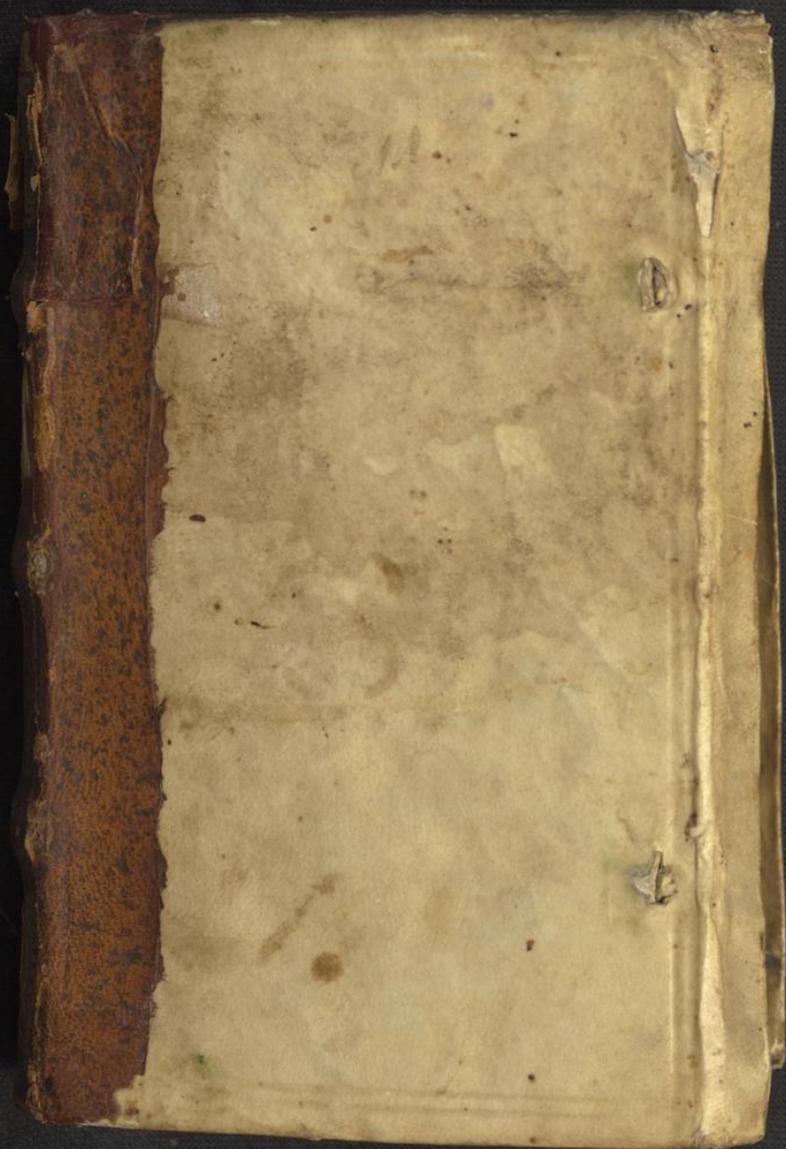
Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**M. Tvllii Ciceronis Ad M. Brvtvm, De Perfecto Oratore
Liber, Qui dicitur Orator**

Cicero, Marcus Tullius

Coloniae Agrippinae, 1623

[urn:nbn:de:bsz:31-116599](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-116599)

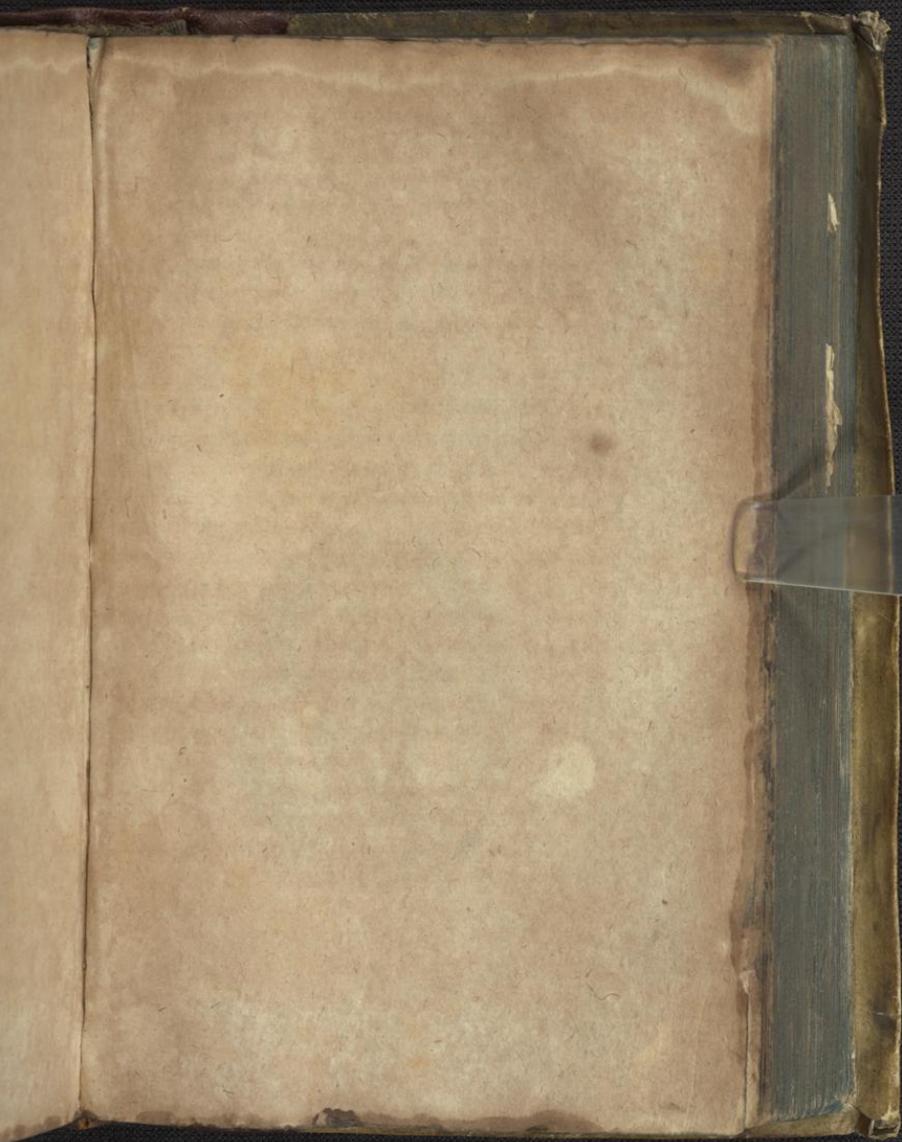
Polst
42 A 1223,2 R

31

M.
CICERO
ORATIO
ALEXANDER

COLONIA
la officina
Hort
ANN

3

M. TVLLII
CICERONIS

AD M. BRVTVM.

DE PERFECTO ORATORE

LIBER, Qui dicitur

ORATOR.

INGRATIAM STUDIOSORVM.

Separatim excusus, & ALEXANDRI

SCOTI studio

dissertus.

COLONIAE AGRIPPINAE,

In Officina Birckmannica, sumptibus

Hermanni Mylij.

ANNO M. D. CXXIII.

zθ

M. TVLLII
CICERONIS
AD M. BRVTVM.
O R A T O R.

Vtrum difficilius aut maius esset ne-
gare tibi sapius, idem roganti, an ef-
ficere id, quod rogares, diu multum-
que, Brute, dubitavi. Nam & ne-
gare ei, quem vnicè diligerem, cui-
que me carissimum esse sentirem, præsertim & iu-
sta petenti, & præclara cupienti, durum admo-
dum mihi videbatur: & suscipere tantam rem,
quantam nõ modo facultate cõse qui difficile esset,
sed etiam cogitatione cõplecti, vix arbitrabar ef-
se eius, qui vereretur reprehensionem doctorum at-
que prudentium. * quid enim est maius, quàm, cum
tãta sit inter oratores bonos dissimilitudo, iudica-
re qua sit optima species, & quasi figura dicendi?
Quod quoniam me sapius rogas, aggrediar, nõ tam
perficiundi spe, quàm experiundi voluntate. Malo
enim, cum studio tuo sim obsecutus, desiderari à
te prudentiam meam, quam, si id non fecerim, be-
neuolentiam. * Quæris igitur, id quæ iam sapius,
quod eloquentiæ genus probem maximè, & qua-
le mihi videatur illud, cui nihil addi possit, quod
ego summum & perfectissimum iudicem: In quo
vereor, ne, si id quod vis, scerero, eumque oratorem
quem

quem quæris, expressevero, tardem studia multorum: qui desperatione debilitati, experiri id nolent, quod se assequi posse dissidant. Sed par est, omnibus omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concupiverunt. Quod si quem aut natura sua, aut illa præstantis ingenij vi fortè deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis: teneat tamen eum cursum, quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est insecundis, tertijq; consistere.* Nam in poetis nõ Homero soli locus est (vt de Græci loquar) aut Archilochi, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos. Nec verò Aristotelem in philosophia deterruit à scribendo amplitudo Platonis: nec ipse Aristoteles admirabile quadam scientia, & copia cæterorum studia restrinxit.

5 *Nec solùm ab optimis studijs excellentes viri deterriti non sunt: sed ne opifices quidem se artibus suis remouerunt: qui aut Ialysi, quem Rhodi vidimus, non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari. Nec simulacro Iouis Olympij, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt quid efficere, aut quo progredi possent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusque genere laus, vt cum summamiraremur, inferiora tamè probaremus.* In oratoribus verò, Græcus quidem admirabile est, quantum inter omnes vnus excellat. At tamen cum esset Demosthenes, multi Oratores magni, & clari fuerunt, & antea

ORATOR.

tea fuerant, nec postea defecerunt. Quare non
 est, cur eorum qui se studio eloquentia dediderunt,
 spes infringatur, aut languescat industria. * Nam
 neque illud ipsum quod est optimum, desperan-
 dum est: & in praestantibus rebus magna sunt ea,
 qua sunt optimis proxima. Atque ego in summo
 oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse
 nemo fuit: non enim quero quis fuerit, sed quid
 sit illud, quo nihil possit esse praestantius, quod in
 perpetuitate dicendi non sapè, atque haud scio,
 an inquam, in aliqua autem parte eluceat ali-
 quando, idem apud alios densius, apud alios for-
 tasse rarius. Sed ego sic statuo, nihil esse in illo ge-
 nere tam pulchrum, quo non pulchrius id sit, unde
 illud, ut ex ore aliquo, quasi imago exprimat:ur:
 quod neque oculis, neque auribus, neque villo sensu
 percipi potest, cogitatione tantum, & mente com-
 plectimur. * Itaque & Phidias simulacris, quibus
 nihil in illo genere perfectius videmus, & his pictu-
 ris, quas nominavi, cogitare tamen possumus pul-
 chriora. Nec vero ille artifex, cum faceret Iovis
 formam, aut Mineruae, contemplabatur aliquem,
 e quo similitudinem duceret, sed ipse in mente
 insidebat species pulchrius adinis extrema quadam,
 quam intuens, in eaque defixus, ad illius similitu-
 dinem artem, & manum dirigebat. * Vt igitur in
 formis, & figuris est aliquid perfectum, & excellens
 cuius ad excogitatum speciem imitando referuntur
 ea, quae sub oculos ipsa cadunt: sic perfecta eloquen-

10 *via speciem animo videmus, effigiem auribus quæri-*
*mus. * Has rerū formas appellat ideas ille non in-*
telligendi solum, sed etiam dicendi grauiſſimus au-
ctor, & magister Plato: eas que gigni negat, & ait,
semper esse, ac ratione, & intelligentia cōinerti: ce-
tera nasci, occidere, fluere, labi, nec diutius esse v-
no, & eodē statu. Quidquid est igitur de quo ratio-
 11 *ne & via disputetur, id est ad ultimam sui generis*
*formam, speciemque redigendum. * Ac video hāc pri-*
mam ingressiōem meam non ex oratoris disput-
ationibus ductam, sed ē media philosophia repetitā,
& eam quidem cum antiquam, tum subobscuram,
aut reprehensionis aliquid, aut certē admiratio-
nis habituram. Nam aut mirabuntur quid hæc
pertineant ad ea, que querimus: quibus satūsa-
ciet res ipsa cognita, vt non sine causa altē repeti-
 12 *ta videatur: aut reprehēdent, quod inſit at as vias*
*indagemus, tritas relinquamus. * Ego autem & me*
sapē noua videri dicere intelligo, cum per uetera
dicam, sed inaudit a plerisque: & fateor me orato-
rem, si modo sim, aut etiam quicumque sim, non ex
rhetorum officinis, sed ex Academię spacijs existi-
tisse: illa enim sunt, curricula multiplicium, vario-
rumque sermonum, in quibus Platonis primum
sunt impressa vēstigia: sed & huius, & aliorū philo-
sophorum disputationibus & exagitatū maximē
orator est, & adiutus: omnis enim vberat, & quasi
filia dicēdi ducta ab illis est: nec satū tamē instru-
ctā ad forenses causas, quas vt illi ipsi dicere sole-
 2 *bant,*

bant, a gestioribus musis reliquerunt. * sic eloquen- 13
 tia haec forensis spreta à philosophis, & repudiata,
 multa quidem illa adiumentis magnisq; caruit, sed
 tamen ornata verbis, atque sententijs iactationem
 habuit in populo, nec paucorum iudicium, reprehensionemq;
 pertinuit. Ita & doctus eloquentia popularis, & disertus
 elegans doctrina defuit. * Positum 14
 sit igitur in primis, quod post magis intelligetur, sine
 philosophia non posse effici quem querimus eloquentem.
 Non ut in ea tamen omnia sint, sed ut sic adiuuet,
 ut palaestrae histrionem: parua enim magis saepe
 rectissime consistuntur, nam nec latius, nec copiosius
 de magnis, varijsq; rebus sine philosophia potest quis-
 quam dicere. * Siquidem etiam in Phedro Plato 15
 hoc Periclem praestitisse: ceteris dicit oratoribus
 Socrates, quod à Anaxagora Physici fuerit adiutor:
 à quo censet eum, cum alia & praeterea quadam, &
 magnifica didicisset, ubi et secundum fuisse,
 gnarumq; (quod est eloquentia maximam) quibus ora-
 tionis modis quae, animarum partes pellirentur,
 quod idem de Demosthene existimari potest, cuius
 ex epistolis intelligi licet, quam frequens fuerit Pla-
 tonis auditor. * Nec verò sine philosophorum disci- 16
 plina, genus & speciem cuiusq; rei cernere, neq; eam
 definiendo explicare, nec tribuere in partes possumus,
 nec iudicare quae vera, quae falsa sunt, neque cernere
 consequentia, repugnantia videre, ambigua distin-
 guere. Quid dicam de natura rerum, cuius cognitio
 magnam orationis suppeditat copiam? de vita, de
 officijs, de virtute, de moribus, sine multa earum

- 17 *se?* * Ad has tot, tantasq; res adhibenda sunt ornamenta innumerabilia: qua sola rûm quidem tradebantur ab ijs, qui dicendi numerabantur magistri. Quo fit, ut veram illam, & absolutam eloquentiam nemo consequatur: quod alia intelligendi, alia dicendi disciplina est, & ab alijs rerum, ab alijs verborum
- 18 doctrina quaeritur. * Itaque M. Antonius, cui vel primas eloquentiae patrum nostrorum tribuunt aetas, vir natura peracutus, & prudens, in eolibro quem unum reliquit, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem. Insidebat videlicet in eius mente species eloquentiae, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Vir autem acerrimo ingenio (sic enim fuit) multa, & in se, & in alijs desiderans, neminem planè, qui rectè appellari eloquens possit, videbat. * Quid si ille nec se, nec L.
- 19 Crassum eloquentem putavit, habuit profectò comprehensam animo quandam formam eloquentiae: cui quoniã nihil deerat, eor quibus aliquid, aut plura deerant, in eam formam non poterat includere. Inuestigemus hunc igitur, Brute, si possumus, quem nunquam vidit Antonius, aut qui omnino nullus unquam fuit: quem si imitari, atque exprimere non possumus; quod idem ille vix deo concessum esse dicebat, at tamen qualis esse debeat, poterimus fortasse dicere. * Tria sunt omnino genera dicendi, quibus in singulis quidam floruerunt, per a què
- 20 autem id quod volumus, per pauci in omnibus. Nam & grandiloqui, ut ita dicam, fuerunt, cum am-
pla

pla & sententiarum gravitate, & maiestate verborum, vel mentes, varij, copiosi, graves, ad permovendos & commovendos animos instructi, & parati. quod is sum alij aspera, tristi, horrida oratione, neque perfecta, neque conclusa: alij levi, & instructa, & terminata sum consecuti. * Et contra tenues, acuti, omnia docentes, & dilucidiora, non ampliora facientes, subtili quadam, & pressa oratione limati. In eodemque genere alij callidi, sed impati, & consulto rudium similes, & imperitorum: alij in eadem icivnitare concinniores, id est faceti, florentes etiam, & leuiter ornati. Est autem quidam interiectus inter hos medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine vitens superiorum, vicinus amborum, in neutro excellens, vtriusque particeps: vel vtriusque si verum quarimus, potius expertus. Isque vno tempore, ut aiunt, in dicendo fluit, nihil affertens praeter facultatem, & aequalitatem: aut addit aliquos, ut in corona toros, omniumque orationem ornamentis modicis verborum sententiarumque distinguat. * Horum singulorum generum, quicumque vim sim- 2a
 gulis consecuti sum, magnam in oratoribus nomē habuerunt: Sed quarendum est, satisne id, quod volumus, effecerint. videmus enim fuisse quosdam, qui ydem oratione, ac gemitu, ydem versute, & subtiliter dicerent. * Atque vnam in Latini talium oratoris 23
 simulacrum reperire possumus: esset egregium non quarere externa, domesticum esse contentos. Sed ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est expositus in

Bruto, multum tribuerim Latinū, vel ut hortarer
 alios, vel quod amarem meos, recordor longè me o-
 mnibus vnum anteferre Demosthenem: qui vim ac-
 commodaris ad eam, quam sentiam eloquentiam,
 non ad eam, quam in aliquo ipse cognouerim. Hoc
 nec grauior existit quisquā, nec callidior, nec tempe-
 rator. Itaq; nobis monendi sunt ij, quorum sermo
 imperitus increbruit, qui aut dici se desiderant At-
 ticos, aut ipsi Atticè volunt dicere, vt mirentur hunc
 maximè, quo ne Athenas quidem ipsas magu credo
 fuisse Atticas: quid enim sit Atticum, discant: elo-
 24 quentiamq; ipsius viribus, non imbecillitate sua me-
 titantur: * nunc enim tantum quisq; laudat, quan-
 tum se posse sperat imitari. Sed tamen eos studio o-
 ptimo, iudicio minùs firmo prados docere que sit
 propria laus Atticorum, non alienum puto. Semper
 oratorum eloquentia, moderatrix fuit audicorum
 prudentia: omnes enim qui probari volunt, volunt a-
 rem eorum qui audiam inuentur, ad eamq; & ad
 eorum arbitrium, & nutum totos se singunt, & ac-
 25 commodant. * Itaq; Caria, & Phrygia, & Mysia,
 quod minime polite, minimeq; elegantes sunt, asci-
 uerunt aptum suis auribus optimum quoddam, &
 tanquam adipata dictionis genus: quod eorum vici-
 ni (non ita lato interiecto mari) Rhodij nunquam
 probauerunt, Graci autem multo minùs. Athenien-
 ses verd funditus repudiauorunt, quorum semper fu-
 it prudens sincerumq; iudicium, nihil vt possent nisi
 incorruptum audire, & elegans. Eorum religioni
 eum seruires orator, nullum verbum insolens, nullum
 odiosum

odioſum ponere audebat. * Itaq, hic quem praſtitis. 26
 ſe diximus ceteris, in illa pro Creſiphonte oratione
 longe optima, ſummisſus à primo, deinde dum de legi-
 bus diſputat, preſtus, poſt ſenſim incedens, iudices
 vt vidit ardenſes, in reliquis exſultauit audacius. Ac
 tamen in hoc ipſo diligenter examinauere verborum
 omnium pondera, reprehendis Aefchines quadam &
 exagitat, illud enī dura, odioſa, intolerabilia eſſe
 dicit. Quin etiam querit ab ipſo, cum quidem cum
 belluam appelleret, vtum illa verba, an portenta ſint:
 vt Aefchini ne Demofthenes quidem videatur Attice
 dicere. * facile eſt enim verbum aliquod ardens (vt 27
 ita dicam) notare, idq, reſtinctiſſimam animorum in-
 cendijs, irridere. Itaq, ſe purgans iocatur Demofthe-
 nes. negat in eo poſitas eſſe fortunas Gracie, in hoc in-
 eum huc an illuc manum porrexerit. Quoniam igitur
 modo audiretur Myſus, aut Phryx Athenis, cum
 etiam Demofthenes exagitetur vt putidum cum verò
 inclinata, viulantiq, voce more Aſiatico canere ce-
 piſſet, quis eum ferret? aut quis potiùs nō iuberet au-
 ferri? * Ad Atticorum igitur aures ceteros, & religio. 28
 ſas, qui ſe accommodant, ij ſunt exiſtimandi Attice
 dicere. Quorum genera plura ſunt. hi vnum modo
 quale ſit, ſufficiantur: putant enim qui horridè, in-
 culteq, dicat, modo id eleganter enucleateq, faciat,
 eum ſolum Attice dicere. Errant, quod ſolum: quod
 Attice, non falluntur: * iſtorum enim iudicio, ſi ſo-
 lum id eſt Atticum, ne Pericles quidem dixit Attice, 29
 cui prima ſine controuerſia deſerebantur. Qui ſi ce-
 nui genere videretur, nunquam ab Ariſtophane poeta
 fulgu-

- fulgurare, tonare, permiscere Graciam dictus esset. Dicitur igitur Attice venustissimus ille scriptor, ac politissimus Lysias: (quæ enim id possit negare?) dum intelligamus, hoc esse Atticum in Lysia, non quod tenuis sit, atq; inornatus, sed quod nihil habeat insolens, aut ineptum. Ornate verò, & grauitè, & copiose dicere, aut Atticorum sit, aut ne sit Aschines, neue Demosthenis Atticum. * Ecce autem aliqui se Thucydidos esse profitentur, nouum quoddam imperitorum & inauditum genus. Nam qui Lysiam sequuntur, causilicam quendam sequuntur, non illam quidem amplum atque grandem, subtilem & elegantem tamen, & qui in forensibus causis possit praclarè consistere. Thucydides autem res gestas, & bella narrat, & praelia, grauitè sanè, & probè, sed nihil ab eo transferri potest ad forensem usum, & publicum. Ipse ille conciones ita multas habent obsecras abilitasq; sententias, vix vt intelligantur: quod
- 30 est in oratione civili vitium vel maximum. * Quæ est autem in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus, glande vescantur? an victus hominum, Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit? Quis porò vnquam Græcorum rhetorum à Thucydide quidquam duxit? At laudatus est ab omnibus, fatetur: sed ita, vt rerum explicator prudens, seuerus, gratis non vt in iudicijs versaret causas, sed vt in historijs bella narraret. Itaq; nunquam est numeratus orator. * Nec verò si historiam non scripsisset, nomen eius non exstaret, cum præsertim fuisset honoratus, & nobilit. Huius tamen nemo, neg, verberum,

borum, neq; sententiarum gravitatem imitatur: sed
 cum mixta quadam, & hiantia locuti sunt, quæ
 vel sine in-gilto facere poterunt. germanos sepe ait
 esse Thucydidas. Nactus sum etiã qui Xenophontis
 similem esse se cuperet, cuius sermo est ille quidẽ mille
 dulcior, sed à forensi strepitu remotissimus. * Refera- 33
 mus nos igitur ad eum, quem volumus, inchoandũ,
 & eadem eloquentia informandum, quam in nullo
 cognovit Antonius. Magnum opus omnino, & ardu-
 um, Brute, conatur: sed nihil difficile amanti puro.
 Amo autem, & semper amaui ingenium studia, mo-
 res tuos. Incẽdor porro quotidie magis, non desiderio
 salãm, quo quidem conficior, congressus nostros, con-
 suetudinem victus, doctissimos sermones requirens
 tuos, sed etiam admirabili fama virtutũ incredibili-
 um: quæ specie distans, prudentia coniunguntur. * 34
 quid enim tam distans, quam à seueritate comitas?
 quis tamen unquam te aut sanctior est habitus, aut
 dulcior? Quid tam difficile, quam in plurimorum
 controuersis dijudicandis ab omnibus diligi? conse-
 queris tamẽ, ut eos ipsos, quos contra statuas, æquos
 placatoq; dimittas. Itaq; efficit, ut cum gratia caus-
 se nihil facias, omnia tamẽ sint gratia qua faciã. Er-
 go ex omnibus terris, vna Gallia communi non ar-
 det incendio: in qua fueris ipse, eum in Italia luce
 cognosceris, versariq; in optimorũ ciuium vel flore,
 vel robore. Iam quantum illud est, quod in maximis
 occupationibus nunquam intermista studia doctri-
 ne, semper aut ipse scribis aliquid, aut me v. cas ad
 scribendum? * Itaq; hoc sum aggressus stas in Catona 35
 abso-

absoluto: quem ipsum nunquam attigissem, temporā
 timens inimica virtuti, nisi tibi horraui, & illius
 in moriam mibi caram excitanti non parere, n̄ fas
 esse dixissem. sed testisoor me à te rogatum, & recu-
 santem hac scribere esse ausum: volo enim mibi
 tecum commune esse crimen, ut si sustinere tantam
 quæstionem non potuero, iniusti cunctis impositi tua
 culpa sit, mea recepti. In quo tamen iudicij nostri er-
 36 rorem, laus tibi dati munera compensabit. * Sed in
 omni re difficillimū est formā (quod χαρὰν Græ-
 cè dicitur) exponere optimi: quod aliud alijs videtur
 optimum. Ennio delector, ait quispiam: quod non
 discedit à communi more verborum, Pacuvio, in-
 quis aliis: omnes apud hunc ornati, elaboratiq; sūt
 per se, multa apud alterum negligentius. Fac alium
 Attio: varia enim sunt iudicia, ut in Græcis: nec fa-
 cili explicatio, que forma maximè excellat. In pi-
 cturis alios horrida, inculta, abdita, & opaca: con-
 tra, alios mitida, late, colluſi, atque delictat. Quid est
 quo præscriptum aliquod, aut formulam exprimas,
 cum in suo quodq; genere præstet, & genera plura
 fin? Hac ego religione non sum ab hoc conatu repul-
 sus, existimauis, in omnibus rebus esse aliquid opti-
 mum, etiam si lateret: idq; ab eo posse, qui eius res
 37 gnarus esset, iudicari. * Sed quoniam plura sunt ora-
 tionum genera, eaq; diuersa, neq; in vnam formam
 cadunt omnia: laudationum, scriptionum, & histo-
 riarum. & talium suasionum, qualim Isocrates fe-
 cit Panegyricum, multiq; alij, qui sunt nominati: So-
 phista, reliquarumq; rerum formam, qua absunt ab
 foren-

forensi contentione, eiusq; totius generis, quod Græcè
 τὸν δεικτικόν nominatur, quod quasi an inspicien-
 dum delectationis causa comparatum est, non com-
 plecter hoc tempore. non quo negligenda sit: est enim
 illa quasi nutritrix eius oratoris, quem informare vo-
 lumus, & de quo molimur aliquid exquisitiùs dice-
 re. Ab hac & verborum copia alitur, & eorum con-
 structio & numerus liberiore quadam fruetur licen-
 tia. * Datur etiam venia concinnitati sententiarum, 38
 & arguti, certiq; & circumscripti verborum ambia-
 tus conceduntur: de industriâ, non ex insidijs, sed a-
 pertè, ac palam elaboratur, vt verba verbis quasi di-
 mensa, & paria respondeant, vt crebro cōferatur pu-
 gnantia cōparenturq; cōtraria, & vt pariter extre-
 ma terminentur, eundemq; referant in cadendo so-
 num, quæ in varietate casusarum, & rariùs multò
 facimus, & ceriè occultius. In Panathenaico autem
 Isocrates ea se studiosè cōsideratum fateatur: non o-
 nim ad iudiciorum certamen, sed ad voluptatem
 aurium scripserat. * Hac tractasse Thrasymachum 39
 Chalcedonium primùm, & Lontinum ferunt
 Gorgiam, Theodorum inde Byzantium, multosq; alios,
 quos Λογοδιδάκτας appellat in Phædro Socrate:
 quorum satis arguta multa, sed vt modo pri-
 mumq; nascentia, minuta, & versicolorum similia
 quadam, nimiumq; depicta: quo magis sunt Hero-
 dotus, Thucydidesq; mirabiles: quorum ætas cum in
 eorum tempora, quos nominavi, incidisset, longissi-
 mè tamen ipsi à talibus deicis, vel potius imptijs
 abfuerunt, aliter enim sine vlla salebrè, quasi sedita-

tus annis fuit: alter incitator fertur, & de bellicis
 rebus canit etiam quodammodo bellicum: primisq;
 ab his (vt ait Theophrastus) hystoria commota est,
 vt auderet vberè in quàm superiores, & ornatius
 40 dicere. * Horum etatis successit Isocrates qui prae-
 ceteris eiusdem generis laudatur semper à nobis,
 nonnunquam, B. utt, l. usifer, & eruditè repugnan-
 te te. Sed credas mihi fortasse, si quid in eo laudem,
 cognoueris. Nam cum concisus ei Thrasymachus
 minus in numeris videretur, & Gorgias, qui tamen
 minus traduntur, arte quadam verba iunxisset, Thu-
 cydides autem praefractior, nec satis (vt ita di-
 cam) rotundus primus instituit dilatare verbis, &
 mollioribus numeris explere sententias. In quo
 cum doceret eos, qui partim in dicendo, partim in
 scribendo principes exstiterunt, domus eius officina
 habita loquētia est. * Itaq; vt ego, cum à nostro Ca-
 tone laudabar, vel reprehendi me à ceteris facile pa-
 tiebar, sic Isocrates videtur testimonio Platonis ali-
 41 orum iudicia diuere contemnere. Est enim, vt scis,
 quasi in extrema pagina Phaedri his ipsis verbis lo-
 quens Socrates, Adolescens etiam nunc, ô Phedre,
 Isocrates est, Sed quid de illo augurer, lubet dicere.
 Quid tandem? inquit ille. Maiore mihi ingenio vi-
 detur esse, quàm vt cum morationibus Lysia compa-
 retur: praeterea ad virtutem maior indoles: vt mini-
 mè mirum futurum sit, si, cum etate processerit, aut
 in hoc orationum genere, cui nunc studet, tantū qua-
 rum pueris, reliquis praestet omnibus, qui vnquam o-
 rationes attigerunt: aut, si consentus his non fuerit:

diui-

diuino aliquo animi motu maiora concupiscat. In-
 est enim natura philosophia in huius viri mente
 quadam. Hac de adolescente Isocrate Socrates au-
 guratur, at ea de seniore scribit Plato, & scribit a-
 qualis: & quidem exagitator omnium rectorum,
 hunc miratur vnum. Me autem, qui Isocratem non
 diligunt, vna cum Socrate, & Platone errare pati-
 antur. * Dulce igitur orationis genus, & solutum, & 42
 effluens, sententijs argutum, verbu sonans est in illo
 epideictico genere, quod diximus propriū sophisticū,
 pompa, quam pugna aptius, Gymnasium & palestra
 dicatum, spreum & pulsum foro. Sed quod educata
 huius nutrimentū eloquentia, ipsa se postea colorat
 & roborat, non alienum fuit de oratoris quasi incu-
 nabilis dicere. Verūm hac ludorum atq; pompe: nos
 autem iā in aciem dimicationēq; venamus. * Quo- 43
 niam tria videnda sunt oratori, quid dicat, & quo
 quidq; loco, & quomodo: dicendum omnino est,
 quid sit optimum in singulis, sed aliquando secus, at-
 que in tradenda arte dici solet, nulla precepta pone-
 mus (neq; enim id suscepimus) sed excellentis eloquē-
 tia speciem, & formam adumbrabimus: nec quibus
 rebus ea pareatur, exponemus, sed qualia nobis esse vi-
 deatur. * Ac duo breuiter prima: sunt enim non tam 44
 insignia ad maximam laudem, quam necessaria: &
 tamen cum multis penē communia. Nam & inue-
 nire, & iudicare quid dicas, magna illa quidem sūt,
 & iāquam animi instar in corpore, sed propria ma-
 gis prudentia, quam eloquentie. qua tamen caussa 45
 est vacua prudentia? * Nouit igitur hic quidē ora-

tor, quem summum esse volumus, argumentorum,
 & rationum locos. Nam quoniam quidquid est, quod
 in controversia, aut in contentione versetur, in eo
 aut sit ne, aut quid sit, aut quale sit queritur: sit?
 signis: quid sit? definitionibus: qual sit? rebus, praeter
 partibus. quibus ut uter possit orator non ille vulg.
 rus, sed hic excellens, à proprijs personis & tempori-
 bus semper si potest, advocat controversiam: latius e-
 nim de genere, quam de parte discipulare licet: ut
 46 quod in vniuerso sit, probatum, id in parte sit, proba-
 ri necess. * Hac igitur questio à proprijs personis, &
 temporibus, ad vniuersi generis orationem traducta,
 appellatur Thesis. In hac Aristoteles adolenscenter,
 non ad philosophorum morem tenuiter differendi,
 sed ad copiam rhetorum in vtriusque partem, ut or-
 natius, & vberius dici possit, exercuit. Idemq; locos
 (sic enim appellat: quasi argumentorum notas) tra-
 didit, vnde omnium in vtriusque partem traheretur o-
 ratio. * Facile igitur hic nosse: (non enim de iurama-
 47 torem aliquem de ludo, aut tabulam de foro, sed do-
 ctissimum, & perfectissimum quarimus) quoniam
 loci certi traduntur, percurrat omnes: vterque aptus
 generatim discet ex quo emanant etiam, qui comites
 appellantur loci. Nec vnde vteretur imprudenter
 hac copia: sed omnia expendet, & seliget. non enim
 48 semper, nec in omnibus causis, ex iisdem eadem ar-
 gumentorum momenta sunt. * Iudicium ergo ad-
 hibebit: nec inueniet solum quid dicat, sed etiam ex-
 pondet: nihil enim feracius ingenijs, his praesertim,
 quae disciplinis exculta sunt. Sed ut segetes secunda
 & v-

& vberes, non solum fruges, verum herbas etiam
 effundunt inimicissimas frugibus, sic interdum ex
 illis locis aut leuia quadam, aut causis aliena, aut
 non vitia gignuntur: quorum ab oratoris iudicio de-
 lectus magnus adhibetur. * Alioqui quonam modo
 ille in bonis harebit & habitabit suis aut molles du- 49
 ra? aut occultabit, qua diligit non poterunt, ad que o-
 mnino opprimat, si licebit? aut abducat animos?
 aut aliud offeret, quod oppositum probabilis sit, 50
 quam illud quod obstabit. * Iam vero ea, que inuene-
 rit, qua diligit, nita collocahit? quoniam id secundum
 erat de tribus. Vestibula nimirum honesta, adius-
 que ad cassam faciet illustres: cumq; animos pri-
 ma aggressionem occupauerit, infirmabit, excludetq;
 contraria: id si missis alia prima ponet, alia po-
 strema, inculcabit que leuiora. Atque in primis dua-
 bus dicendi partibus qualis esset, summam breui-
 ter que descripsimus. Sed, ut arte dictum est, in his
 partibus (et si grauis, atq; magne sunt) minus & ar-
 tis est, & laboris. * Cum autem quid, & quo loco di- 51
 cat, inueneris, illud est longe maximum, videre quo-
 nam modo. Scitu est enim quod Carneades noster di-
 cere solebat, Chironem eadem dicere, Charma-
 dam autem eodem etiam modo dicere. Quod si in phi-
 losophia tamum interest quemadmodum dicas, ubi
 res spectatur, non verba penduntur, quid tandem in
 causis existimandum est, quibus totum moderatur o-
 ratio? * Quod quidem, ego, Breue, ex tuis literis sen- 52
 tiebam, non te id scire, qualem ego in inueniendo,
 & in collocando summum esse oratorem vellem,

sed id mihi querere videbare quod genus ipsius orationis optimum iudicaret. Rem difficilem, diu morales, atq; omnium difficillimam. Nam cum est oratio mollis, & tenera, & ita flexibilis ut sequatur quocumq; torqueas: tum & natura varia, & voluntates, multum inter se distantia effecerunt genera dicendi. * Flumen alij verborum, volubilitasq; cordi est, qui ponunt in orationis celeritate eloquentiam. Distincta alios, interpuncta, interualla, mora, respirationsq; delectant. Quid potest esse tam diuersum? tamen est in viroq; aliquid excellens. Elaborant alij lenitate, & aquabilitate, & puro quasi quodam, & candido genere dicendi. Ecce alij duritatem, & severitatem quandam verbis, & orationis quasi mestitiam sequuntur, quodque paulo ante diuissimus, ut alij graues, alij tenues, alij temperati vellent videri, quot orationum genera esse diximus.

54 totidem oratorum repeririur. * Et quoniam capitiam cumulatius hoc munus augere, quam à re postularum est (tibi enim tantum de orationis genere querens, responsum etiam bene de inueniens, & collocando) ne nunc quidem solùm de orationis modo dicam, sed etiam de actionis. ita praetermissa pars nulla erit. quandoquidem de memoria nihil est hoc loco dicendum, quae communis est multarum artium. * Quomodo autem dicatur, id est in duobus: in agendo, & in eloquendo: est enim actio quasi corporis quaedam eloquentia, cum constet de voce, atque motu. Vocis mutationes totidem sunt, quot animorum, qui maxime voce commouantur.

ORATOR.

Itaq; ille perfectus, quem iam dudū indicat nostra oratio, ut cumq; se affectum videri, & animum audientis moueri volet, ita certum vocis adinouebit sonum, de quo plura dicerē, si hoc precipiendi tempus esset, aut si tu hoc quæreres, dicerem etiā de gestu, cum quo iunctus est vultus: quibus omnib. dicitur vix potest quantum intersit quemadmodum utatur orator. * Nam & infantes, ad actionis dignitate eloquentia, saepe fructū tulerunt, & disertis deformitate agendi multi infantes putati sunt. ut iam non sine causa Demosthenes tribuerit & primas, & secundas, & tertias actioni: si enim eloquentia nulla sine hac: hac autem sine eloquentia tāta est: certè plurimum in dicendo potest. Volet igitur ille, qui eloquentia principatum petet, & contenta voce ac citè dicere, & summissa leniter, & inclinata videri grauis, & inflexa miserabilis. * mira est enim quaedam natura vocis, cuius quidē è tribus omnino sonis, inflexo, acuto, graui tantā sit, & tam suauis varietas perfecta in cantibus. Est autem in dicendo etiam quidam cantus obscurior, non hic è Phrygia & Caria rhetorum epilagus panè canticum: sed ille, quem significat Demosthenes, & Aeschines, cū alter alteri obiicit vocis flexiones. Dicit plura etiam Demosthenes, illumque saepe dicit voce dulci, & clara fuisse. * In quo illud etiam notandum mihi videtur ad studium persequenda suauitatis in vocibus: ipsa enim natura quasi modularetur hominum orationē, in omni verbo posuit acutam

cutam vocem, nec vna plus, nec à postrema syllaba
 citra tertiam, quo magis naturam ducem ad aurium
 59 voluptatem sequatur industria. * Ac vocis quidem
 bonitas optanda est (non est enim in nobis) sed tra-
 datio atque vsus in nobis. Ergo ille princeps varia-
 bit, & mutabit, & omnium sonorum tum intendens,
 tum remittens persequetur gradus: idq; motu sic v-
 tetur, nihil vt super sit in gestu. Status erectus & cel-
 sus, rarus incessus, nec ita longus: excursio moderata,
 eaq; rara nulla mollitia cervicium, nulle argutia
 digitorum, non ad numerum articulus cadens,
 trunco magis toto se ipse moderans, & virili late-
 rum flexione, brachij projectione in contentioni-
 60 bus. contractione in remissis. * Vultus verd qui
 secundum vocem plurimum potest, quantam affert
 tum dignitatem, tum venustatem? in quo cum
 effeceris ne quid ineptum, aut vultuosum sit, tum
 oculorum est quedam magna moderatio. Nam vt
 imago est animi vultus sic indices oculi: quorum &
 hilaritas, & vicissim tristitia modum res ipsa, de
 61 quibus ageretur, temperabunt. * Sed iam illius per-
 fecti oratoris, & summa eloquentia species expri-
 menda est: quem hoc vno excellere, id est oratione,
 cetera in eo latere, indicat nomen ipsum: non enim
 inuentor, aut compositor, aut actor, hac complexus
 est omnia, sed & Græcè ab eloquendo πρῶτος &
 Latine eloquens dictus est: Ceterarum enim rerum,
 qua sunt in oratore, partem aliquam sibi quisque
 vendicat: dicendis autem, id est eloquendis, maxima
 62 vis soli huic conceditur. * quanquam enim & philo-
 sophi

ORATOR.

Iosophi quidam ornatè locuti sunt, (siquidem &
 Theophrastus diuinitate loquendi nomen inuenit,
 & Aristoteles Isocratem ipsum lacesiuit, & Xenoph
 phonis voce musas quasi locutas ferunt, & longè
 omnium quicumque scripserunt, aut locuti sunt, ex
 stitit & dicendi copia & grauitate princeps Plato)
 tamen horum oratio neque neruos, neque aculeos
 oratoris, ac forenses habet. * Loquuntur cum ⁶²
 doctis, quorum sedare animos malunt, quàm in
 citare: siquidem de rebus placatis ac minime
 turbulentis docendi causa non capiendi loquun
 tur: ut in eo ipso quod delectationem aliquam di
 cendo aucupentur, plus nonnullis, quàm necesse sit,
 facere videantur. Ergò ab hoc genere non difficile
 est hanc eloquentiam, de qua nunc agitur, secer
 nere. * mollis est enim oratio philosophorum, &
 umbratilis, nec sententijs, nec uerbis instructa po
 pularibus, nec iuncta numeris, sed soluta liberius
 nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil atrox, ni
 hil mirabile, nihil astutum: casta, uerecunda,
 uirgo incorrupta quodammodo: itaque sermo poti
 us quàm oratio dicitur: quanquam enim omnis lo
 cutio oratio est: tamen unius oratoris locutio hoc
 proprio signata nomine est. * Sophistarum, de quib. ⁶³
 supra dixi, magis distinguenda similitudo uidetur,
 qui omnes eisdem uolunt flores, quos adhibet ora
 tor in causis, persequi. Sed hoc differunt, quod cum
 sit his propositum non perturbare animos, sed placare
 potius, nec tam persuadere, quàm delectare, & aper
 tura

rius id faciunt quam nos, & crebrius cōcinmas magis sententias exquirunt, quam probabiles: ære sapè discedunt, int exūt fabulas, verba apertius trāsferunt, eāque ita disponunt, vt pictores varietatem colorum: paria paribus referunt, aduersa cōtrarijs, sepius que similit er extrema definiunt.

- 66 * Huic generi historia finitima est: in qua & narratur ornate, & regio sapè, aut pugna describitur: interponantur etiā conciones, & hortationes: sed in hū tracta quadam, & fluens expeditur, nō hac cōtorta & acris oratio. Ab hū non multò secus, quam à poetis hac eloquentia, quam quarimus, seu cōdā est. Nam etiam poetæ quæstionem attulerūt, quidnam esset illud, quo ipsi differrent ab oratoribus. numero maximè videbantur antea, & versu: nunc a-
- 67 pud oratores iam ipse numerus increbuit. * Quidquid est enim, quod sub aurium mensuram aliquā cadit, etiamsi abest à versu (nam id quidem orationis est vitium) numerus vocatur, qui Græcè ποδμῶς dicitur. Itaque video visum esse nonnullis, Platonis & Democriti locutionem, et si absit à versu, tamen quod incitatus feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum, quam comicorum poetarum: apud quos, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nec tamē id est poetæ maximum, et si est eo laudabilior, quod virtutes oratoris persequitur, cum versu sit ascribitor. * Ego autem, etiamsi quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum

ORATOR.

cum licentiam statuo maiorem esse, quàm in nobis,
 faciendorum iungendorumq; verborum, tum etiam
 nonnullorum voluptati vocibus magis, quàm rebus
 inseruiunt. Nec verò, si quid est vnum inter eos si-
 mile (id autem est iudicium, electioque verborum)
 propterea ceterarum rerum dissimilitudo intelligi
 non potest: sed id nec dubium est, & si quid habet
 quaestionis, hoc tamen ipsum, ad id quod propositum
 est, non est necessarium. Seiunctus igitur orator à
 philosophorum eloquentia, à sophistarum, ab histo-
 ricorum, à poetarum, explicandus est nobis qualis
 futurus sit. *Erit igitur eloquens (hunc enim aucllo- 69
 re Antonio quarimus) is, qui in foro, causisque ciui-
 libus ita dicet, vt probet, vt delectet, vt flectat.
 probare necessitatis est, delectare suauitatis, flecte-
 re victoriae, nam id vnum ex omnibus ad obtinendas
 causas potest plurimum. Sed quot officia orato-
 ris, tot sunt genera dicendi: subtile in probando,
 modicum in delectando, vehemens in flectendo: in
 quo vno vis omnis oratoris est. *Magni igitur iudi- 70
 cij, summa etiam facultatis esse debet moderator
 ille. & quasi temperator huius tripartitae varietatis.
 Nam & iudicabit quid cuique opus sit: & pot erit,
 quocumque modo postulabit causa dicere. Sed est e-
 loquentia sicut reliquarum rerum, fundamentum sa-
 pientiae: vt enim in vita, sic in oratione nihil est dis-
 ficilius, quàm quid deceat videre, per nos appel-
 lant hoc Graeci, nos dicimus sanè decorum, de quo
 praclare, & multa praecipuntur, & res est cogni-
 tione

tione dignissima. Huius ignoratione non modo in
 vita, sed sapissime & in peccatis, & in oratione
 71 peccatur. * Est autem quid deceat oratori viden-
 dum, non in sententijs solum, sed etiam in verbis:
 non enim omnis fortuna, non omnis honos, non om-
 nis auctoritas, non omnis aetas: nec verò locus, aut
 tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum
 genere tractandus est, aut sententiarum: semper-
 que in omni parte orationis ut vita, quid deceat,
 est considerandum: quod & in re de qua agitur,
 positum est, & in personis & eorum qui dicunt &
 72 eorum qui audiunt. * Itaque hunc locum longe &
 late patentem philosophi solent in officijs tracta-
 re, non solum cum de recto ipso disputant: nam id
 quidem vnum est grammatici in porticu, eloquen-
 tis in omni & genere & parte caussarum. Quam
 enim indecorum est, de stulticijs, cum apud vnum
 iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis vti com-
 munitibus, de maiestate verò populi Romani summis-
 se, & subtiliter? Hic genere toto, at personæ alij
 peccant, aut sua, aut iudicum, aut etiam aduersa-
 riorum, nec re solū, sed sapè etiam verbo: & si sine
 re nulla vis verbi est: tamen eadem res sapè aut pro-
 73 batur, aut rejicitur alio, atque alio elato verbo. * In
 omnibusque rebus videndum est quatenus, et si enim
 suus cuique modus est, tamen magis offendit nimium,
 quam parum. In quo Apelles pictores quoque eos pec-
 care dicebat, qui non sentiret quid esset satis. Ma-
 gnus esset locus hic, Brute, quod te nō fugit, & ma-
 gnus

O R A T O R.

gnun volumen aliud desiderat, sed ad id quod agi-
 tur illud satis: cum hoc decere, quod semper vsur-
 pamus in omnibus dictis & factis, minimis & ma-
 ximis, cum hoc, inquam, decere diximus, illud non
 decere, & id vsquequaque quantum sit, appareat,
 in alioque ponatur, aliudque totum sit. vtrum de-
 cere, an oportere dicas. * oportere enim perfectionē
 declarat officij, quo & semper vtendum est, & om- 74
 nibus: decere quasi aptum esse, consentaneumque
 tēpori & personae, quod cum in factis sapissime, tum
 in dictis valet, in vultu denique & gestu & inces- 75
 su, contraque item dedecere. * quod si poeta fugit
 vt maximum vitium, qui peccat, etiā cum probam
 orationē affingit improbo, stultūque sapientis: si deni-
 que pictor ille vidit, cum immolanda Iphigenia tri-
 stis Chalcas eiset, maestior Ulysses, mareret Mene-
 laus obuolendum caput Agamemmonis esse, quo-
 niam summum illum luctum penicillo non posset im-
 mitari: si deniq; histrio quid deceat querit, quid fa-
 ciendū oratori putemus? Sed cū hoc tantū sit, quid
 in causis, earumq; quasi membris faciat, orator
 viderit. Illud quidē perspicuum est, nō modo partes
 orationis, sed etiam causas totas, alias alia forma 76
 dicēdi esse tractandas. * Sequitur, vt cuiusq; gene-
 ris nota queratur & formula: magnum opus, & ar-
 tuū, vt sapē iā diximus: sed ingrediētib; confide-
 randum fuit quid ageremus: nunc quidem iā quo-
 cunq; feremur, dādā nimirum vela sunt. Ac primū
 informandus est ille nobis, quem solum quidam vo-
 cant

cant Atticum. Summiffus est, & humilis, cōsuetudinem imitans, ab indisertis re plus, quā opinione disferens. Itaq; cum qui audiunt, quamvis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam orationis subtilitas imitabili quidem illa videtur esse existimanti, sed nihil est experienti minus. Et finem non plurimi sanguinis est, habeat tamē succum aliquem oportet, vt cuiā si illis maximis viribus ca-

97 reat, si (vt ita dicam) nigra valetudine. * Primum igitur eum tanquam è vinculis numerorum eximamus: sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri, de quibus mox agemus, obseruandi ratione quā, sed alio in genere orationis, in hoc omnino relinquendis: solum quiddam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licenter videtur errare. Verba etiam verbis quasi coagmentare negligat: habet enim ille tamquam hiatus concursu vocalium mollis quiddā & quod indiget non ingratam negligentiam dere

78 hominis magis, quā de verbis laboratis. * Sed eris circūscriptus, conglutinatioq; verborum: illa enim ipsa contracta, & minuta non negligenter tractanda sunt: sed quaedam etiā negligentia est diligen-

tis. Nam vt mulieres esse dicuntur nonnulla inornata, quas id ipsum deceat: sic hac subtilis oratio etiam incompta delictat: fit enim quiddam in viris, quod sic venustus: sed non vt appareat. Tum remouebitur omnis insignis ornatus, quasi margaritarum: nec calami-

79 mistri quidem adhibebuntur. * Fucati verò medicamenta candoris & ruboris, omnia repelluntur: elegantia

gantia modo, & munditia remanebit. Sermo purus
 erit & Latinus: dilucide planeq; dicitur: quid de-
 ceat, circumspectetur. Vnum aderit, quod quartum
 numerat Theophrastus in orationis laudibus, orna-
 tum illud suauis, & affluens, acuta crebraq; senten-
 tia ponentur, & nescio vnde ex abdito eruta, atq; in
 hoc oratore dominabuntur. ⁸⁰ Verecundus erit vsus
 oratoriae quasi suppellectilis: suppellex est enim quo-
 dammodo nostra, quae est in ornamentu, alia rerum,
 alia verborum. Ornatus autem verborum duplex:
 vnus simplicium, alter collocatorum. Simplex pro-
 batur in proprijs vsitatq; verbis, quod aut optime
 sonat, aut rem maximè explanat. In alienis, aut
 translatis, aut factum aliunde, vt mutuo, aut fa-
 ctum ab ipso, aut nouum, aut priscum & inusitatu.
 Sed et inusitata & prisca sunt in proprijs, nisi
 quod raro vtiuntur. ⁸¹ Collocata autem verba habent
 ornatum si aliquid conuenientiae efficiunt, quod ver-
 bis mutatis, non maneat, manente sententia. Nam
 sententiarum ornamenta, quae permanent, etiam si
 verba mutaueris, sunt illa quidem permulta: sed quae
 emineant, pauciora. Ego ille tenuis orator, modò sit
 elegans, nec in faciendo verbus erit audax. & in
 transferendo verecundus, & parcus, & in priscis, re-
 liquiq; ornamentis & verborum, & sententiarum
 denisior, translatione fortasse crebrior, quae fre-
 quenter se sermo omnis vitatur, non modò vrbano-
 rum, sed etiam rusticorum: siquidem est eorū, gem-
 mare vites, fitire agros, latas esse segetes, luxuriosa
 frumenta. ⁸² Nihil horum partim audacter, sed aut
 simile

simile

simile est illi, unde transferas, aut, si res suam nullum
habet nomen, docendi causa sumptum, non ludendi
videtur. Hoc ornamento liberius paullo, quam cete-
ris utitur hic summissus, nec tam licenter tamen,
quam si genere dicendi videretur amplissimo. Itaque
illud indecorum, quod quale sit ex decoro debet in-
telligi: hic quoque apparet, cum verbum aliquod al-
terius transfertur, idque in oratione humili ponitur,
83 quod idem in alia diceret. * Illam autem concinni-
tatem, qua verborum collocationem illuminat his
luminibus, qua Graeci quasi aliquos gestus orationis
ὀξύματα appellant, quod idem verbum ab his etiā
in sententiarum ornamenta transfertur: adhibet
quidem hic subtilis, quem, nisi quod solū, ceteroquin
recte quidam vocant Atticum, sed paullo parcus.
Nam sic, ut in epularum apparatu à magnificentiā
recedens, non se parcum solum, sed etiam elegantem
84 videri volet, eligit, quibus utitur. * sunt enim plera-
quae apta huius ipsius oratoris, de quo loquor, parfimo-
nia. Nam illa, de quibus ante dixi, huc acuto si-
clusa, eodemq; pacto cadentia: & immutatione lita-
ra quasi qualis a venustates, ne elaborata concinnitas,
& quoddam aucupium delectationis manifeste
85 deprehensum appareat. * Itemq; si qua verborum
iterationes contentionem aliquam, & clamorem
requirunt, erunt ab hac summissione orationis alie-
ne: ceterū promiscue poterit uti: continuationem
verborum modo relaxet, & diuidat, utaturq; verbis
quam vtilissimis, translationibus, quam mollissi-
mū.

mie. etiam illa sententiarum lumina assumat, qua
 non erunt vehementer illustrata. Nō faciet rem publ.
 loquētem, nec ab inferis mortuos excitabis, nec acer-
 uasim mul. a frequentans, vna complexione deuin-
 ciet. Valentiorum hac laterum sunt, nec ab hoc quē
 informamus, aut expectanda, aut postulanda: Erit
 enim, vt voce, sic etiam oratione suppressior. * Sed 86
 plerq, ex illa conuenient etiam huic tenuitati: quā-
 quam ipsam ornamentū vitetur horridius: talem e-
 nim inducimus. Accedit actio non tragica, nec scena,
 sed modica tactatione corpora, vultu tamen multa
 conficiens, non hoc, quo dicuntur os ducere, sed illo,
 quo significant ingenū, quo sensu quidq, pronunti-
 en: * Huic generi orationis aspergentur etiam sales, 87
 qui in dicendo mirum quantum valēt: quorum duo
 genera sunt, vnum facetiarum: alterum dicacis atq;
 vitæ: vt vitæq, sed altero in narrando aliquid venu-
 stē, altero in iaciēdo, mittendoq, ridiculo: cuius gene-
 ra plura sunt, sed nunc aliud agimus. * Illud admo- 88
 nemus tamen, ridiculo si vsuram oratorem, vt nec
 nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobsæno, ne ini-
 micum: nec petulantem ne improbiū: nec in calamita-
 tem, ne in humanū: nec in fa. inu, ne odij locum ri-
 sus occupet: neq, aut sua persona, aut iudicium, aut
 tempore alienum: hac enim ad illud indecorum re-
 feruntur. * Vt abis etiam quasuis, nec ex tempore si- 89
 tis, sed domo allata: que plerumq, sunt frigida: par-
 cet & amicitijs. & dignitatibus. vitabis insanabiles
 contumelias. tantummodo aduersarios figet, nec eos
 tamen semper, nec omnes, nec omni modo, quib. ex-
 ceptis

- ceptis sic vteretur sale & facetijs: vt ego ex istis nouis Atticis talem cognouerim neminem, cū id cerre sit vel maximè Atticum. * Hanc ego iudico formam summissi oratoris, sed magni tamen, & germani Attici: quoniam quidquid est sanum aut salubre in oratione, id proprium Atticorum est: è quibus tamen non omnes faceti: Lysias satis, & Hyperides, Demades præter ceteros fertur: Demosthenes minus habetur, quo quidem mihi nihil videtur vrbanius, sed non tam dicax fuit, quàm facetus: est autem illud acrioris ingenij, hoc maioris artis. * Vber.º est al. ud, aliquantog, robustius, quàm hoc humile, de quo dictum est: summissus aut quàm illud, de quo iam dicitur, amplissimum. Hoc in genere neruorum vel minimū, suauitatis autem est vel plurimum: est enim plenius, quàm hoc enucleatum: quam autem illud ornatum copiosumq, summissus. * Huic omnia dicendi ornamenta conueniunt: plurimumq, est in hac orationis forma suauitatis: in qua multi floruerunt apud Græcos, sed Phalereus Demetrius meo iudicio præstitit ceteris: cuius oratio cum sedatè placidèq, loquitur: tum illustrant eam, quasi stella quadam, translata verba, atq, immutata. Translata eadico, vt sepe iam, qua per similitudinem ab alia re aut suauitatis, aut inopie causa transferuntur. mutata, in quibus pro verbo proprio subijcitur aliud quod idem significet, sumptum ex re aliqua consequenti. * Quod quanquam transferendo fit, tamen alio modo transtulit, cū dixit Ennius, arce & vrbe orba sum: alio modo si pro patria arcem dixisset. & horri-

horridam Africam terribili tremere tumultu cum
 dicit, pro Africa immutat Africam. Hanc Hypalla-
 gen rhetores, quia quasi summutantur verba pro
 verbis: Metonymiam Grammatici vocant, quod no-
 mina transferuntur. * Aristoteles autem transla- 94
 tioni hac ipsa subiungit, & abusum, quam Cata-
 chresim vocant: ut cum minutum dicimus animum
 pro parvo, & abutimur verbis propinquis, si opus est,
 vel quod delectat, vel quod decet. Iam cum fluxerunt
 continua plures translationes: alia planè sit oratio.
 Itaque genus hoc Graeci appellant ἀλλυγοία, nomi-
 ne rectè genere melius ille, qui ista omnia translatio-
 nes vocat. Hac frequentat Phalereus maximè, sumq;
 dulcissima: & quamquam translatio est apud eum
 multa, tamen immutationes nusquam crebriores. *
 In idem genus orationis (loquor enim de illa modica 95
 ac temperata) verborum cadunt lumina omnia, mul-
 ta etiam sententiarum, lata eruditaeq; disputationes
 ab eodem explantur, & loci communes sine cõten-
 tione dicuntur. Quid multa? è philoſophorum scho-
 lia tales ferè euadunt, & nisi coram erit comparat-
 us ille fortior, per se hic, quem dico, probabitur. * Est 96
 enim quoddam etiam insigne, & florens orationis,
 pictum & expositum genus, in quo omnes verbo-
 rum, omnes sententiarum intelligantur lepores. Hoc to-
 tum è sophistarum fontibus disfluxit in forum: sed
 spreum à subtilibus, repulsum à grauioribus, in ea, de
 qua loquor, mediocritate consistit. * Tersius est ille 97
 maximè est: hic est enim, cuius ornatum dixeris, &

copiam admirata gentes, eloquentiam in civitasti-
 bus plurimum valere passe sunt: sed hanc eloquen-
 tiam, qua cursu magno sonituq; ferretur, quam sus-
 cipere omnes, quam admirarentur, quam se asse-
 qui posse dissiderent. Huius eloquentia est tractare
 animos, huius omni modo permovere, hac modo per-
 fringit, modo irrepit in sensus, inserit novas opinio-
 nes, euellit infirmas. * Sed multum inter est inter hoc
 98 dicendi genus, & superiora. Qui in illo subtili & ac-
 cuto elaboravit, ut callide argueret, diceret, nec quid-
 quam altius cogitaret, hoc vno profecto magnus or-
 ator est, si non maximus, minimusque in lubrico
 versabitur, & si semel constiterit, nunquam cadet.
 Medius ille autem, quem modicum & temperatum
 voco, si modo suum illud satis instruxerit, non exti-
 mescet ancipites dicendi, incertosq; casus: etiam, si
 quando minus succedet, ut saepe fit, magnum tamen
 periculum non adhibet: alte enim cadere non potest.
 99 * At verò hic noster, quem principem ponimus, gra-
 vis, acer, ardens si ad hoc vnum est natus, aut in
 hoc solo se exercuit, aut huic generi studet vni, nec
 suam copiam cum illis duobus generibus tempera-
 vit, maximè est contemnendus: ille enim summusque,
 quod acute & veteratorie dicit, sapiens: iam, medi-
 us, suavis: hic autem copiosissimus, si nihil est aliud,
 vix satis sanus videri solet: quis enim nihil potest
 tranquillo, nihil leniter, nihil pariter, desinite, distin-
 gere, facere dicere, praesertim cum causam partem tota
 sint in eo modo, partem aliqua ex parte tractanda, si
 u, non preparatis auribus, inflamare rem coepit, furere
 apud

ORATOR.

apud sanos, & quasi inter sobrios bacchari vinolentus videtur. * Tenemus igitur, Brute, quæ querimus, 100
 sed animo, nam manu si comprehensum, re ipse quidem sua tanta eloquentia mihi persuasisset ut se dimitterem. Sed inuentus profectò est ille eloquens, quem nunquam vidit Antonius. Quis est igitur vel
 Complectar breui, differam pluribus, ñ enim est eloquens, qui & humilia sutiliter, & magna graui-
 ter, & mediocria temperate potest dicere. * Nemo 101
 is, inquit, unquam fuit. Ne fuerit: ego enim quid desiderem, non quid viderim, disputo: redeoq; ad illam Platonis, de qua dixeram, rei formam & speciem: quam, etsi non cernimus, tamen animo tenere possumus: non enim eloquentem quero, neq; quidquam mortale & caducum, sed illud ipsum, cuius qui sit compos, sit eloquens: quod nihil est aliud, nisi eloquentia ipsa, quam nullis nisi mentis oculis videre possumus. Is erit igitur eloquens (ut illud iteremus) qui poterit parua summisq; modica temperatè, magna graui-
 ter dicere. * Totam mihi causam pro Cecinna de 102
 verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicauimus, ius civile laudauimus, verba ambigua distinximus. Fuit ornandus in Manilia lege Pompeius, temperata oratione, ornandi copiam persecuti sumus. Ius omne retinenda Maiestatis Rabiij causa continebatur: ergo in omni genere amplificationis exarsimus. At hac interdum temperanda & vari-
 anda fuit. * Quod igitur in accusationis septem libris 103
 non reperitur genus? quod in Habitu? quod in Cornelijs? quod in plurimis nostris defensionibus? qua exem-

pla selegissem, nisi vel nota esse arbitraret, vel posse
 eligere, qui quaterent: nulla est enim vlllo in genere
 laus oratoris, cuius in nostris orationibus non sit al-
 qua si non per se, etio, at conatus tamen atque adum-
 bratio. * nō assequimur, at quid deceat videmus. nec
 104 enim nunc de nobis, sed de re dicimus: in quo tantum
 abest ut nostra miremur, ut vsque eo difficiles ac
 inuolosi simus, ut nobis non satis faciat ipse Demosthe-
 nes, qui quanquam vnus eminet inter omnes in om-
 ni genere dicendi, tamen non semper aliquid inuen-
 105 tum infirmumq; desiderant. * Sed tamen, quoniam
 hunc tu oratorem cum eius studiosissimo Pamphilo,
 cum esset Athenis, totum diligentissime cognouisti,
 neq; eum dimittis e manibus, & tamen nostram etiam
 lectitias: vides profecto illum multa perficere, nos
 multa conari: illum posse, nos velle, quocumque mo-
 do caussa postulet, dicere. Sed ille magnus, nam &
 successus ipse magnus, & maximos oratores habuit
 aequales: nos magnum sicisimus, si quidem potuisse
 106 quo conterritum peruenire, in ea urbe, in qua
 (ut ait Antonius) auditus eloquens nemo erat. * At
 qui si Antonio Crassus eloquens visus non est: aut si
 bi ipse nunquam Cotta visus est, nunquam Sulpicius,
 nunquam Hortensius. Nihil enim amplius Cotta, ni-
 hil leniter Sulpicius, non multa grauiter Hortensius,
 superiores magis ad omne genus apti, Crassum
 dico, & Antonium. leuius igitur huius multiplicis,
 & aequaliter in omnia genera fusa orationis aures
 ciuitatis accepimus, easq; non prius, quicumq; era-
 mus, & quantumcumq; dicebamus, ad huius ge-
 neris

neris dicendi audiendi incredibilia studia conuer-
 tims. * Quāto illa clamoribus adoleſcētulis diximus, 107
 de ſupplicio parricidarum? qua nequaquam ſatis
 deſeruiſſe poſt aliquanto ſentire coepimus. Quid e-
 nim tam commune quā ſpiritus viuis, terra mor-
 tuū, maris fluctuantibus, litus erectū? ita viuunt
 dum poſſunt, vt ducere animam de caelo non queant:
 ita in ſtans in fluctibus, vt nunquam alluantur: ita
 poſtremo eſcitantur, vt ne ad ſaxa quidem mortui
 conqueſcant, & qua ſequuntur: ſunt enim omnia,
 ſicut adoleſcentes, nō tam re & maturitate, quā ſpe
 & exſpectatione laudati. * Ab hac indoleiā illa ma- 108
 tura, Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Nec ve-
 rō hic vnus erat ardor in nobis, vt hoc modo omnia
 diceremus: ipſa enim illa pro Roſcio iuuenilis redun-
 dantiam multa habet attenuata, quaedam etiam
 paullo h lariora. At pro Habito, pro Cornelio, com-
 plureſq; alia: nemo enim orator tam multa, ne in
 Græco quidē otio, ſcripſit, quā multa ſunt noſtra:
 eaq; hāc ipſam habet quā probo, varietatē. * An ego 109
 Homero, Ennio, reliquis poētis, & maxime Tragicis
 concederem, vt ne omnibus locis eadem contentione
 vterentur, cribroq; mutarent, nonnunquam etiam
 ad quoridianum genus ſermonis accederent: ipſe
 nunquam ab illa acerrima contentione diſcederent?
 Sed quid poētas diuino ingenio profero? Hiſtriones
 eos vidimus, quibus nihil paſſet in ſuo genere eſſe pra-
 ſtantius: qui non ſolum in diſſimiliſſis perſona ſa-
 tis faciebant, cum tamen in ſua verſarentur: ſed &

- comediam in tragedijs, & tragediam in comedijs
 II O admodum placere videmus. * ego nō laborem? Cūm
 dico me. te, Brute, dico, nam in me quidem iam pri-
 dem effectum est, quod futurum fuit. tu autem eodem
 modo omnem causas ages? aut aliquid causarum
 genus repudiabis? aut in istā causā perpetuum, &
 eundem spiritum sine vlla commutatione obtins-
 bis? Demosthenes quidem, cuius nuper inter ima-
 gines tuas, ac tuorum, quod eum credo amares, cūm
 ad te in Tusculanum venissem, imaginem ex ere vi-
 di, nihil Lysie subtilitate cedit, nihil arguūis & acu-
 mine Hyperidi, nihil lenitate Aeschini, & splendore
 III verborū. * Multa sunt eius totae orationes subtiles, vt
 contra Lepidum: multa & tota graues, vt quadam
 Philippica: multa varia, vt contra Aeschinē: falsa
 legationū, vt contra acundem pro causā Ctesiphontis.
 Iam illud medium, quoties vult, arripit, & à gr̄ aus-
 simo discedens, eo porissimū delabitur. Clamores ta-
 men tūm mouet. & tūm in dicendo plurimū efficit,
 II 2 cum ḡ ausitatū locū vitur. * Sed ab hoc parumper
 abeamus, quando quidem de genere, non de homine
 quarimus: rei potius, id est eloquentiae, vim & natu-
 ram explicemus. Illud tamen, quod iam ante dixi-
 mus, meminerimus, nihil nos praecipendi causa esse
 dicturos: atq; ira potius acturos, vt existimatores vi-
 deamur loqui, non magistri. in quo tamen longius
 progredimur, quod videmus non te hac solum esse le-
 cturum, qui ea multo quā nos, qui quasi docere vi-
 deamur, habeas notiora, sed hunc librum etiam si-
 minus nostra commendatione, tuo tamē nomine ne-
 cesse

esse esse diuulgari. *Esse igitur perfectè eloquentis ¹¹³
 puto, non eam solum facultatem habere, qua sit ei-
 ius propria, fusè, lateque dicendi: sed etiam vicini-
 nam eius, atque sinitimam dialecticorum scienti-
 am assumere. quaquam aliud videtur oratio esse,
 aliud disputatio, nec idem loqui esse, quod dicere,
 at tamen utrumque in discernendo est. disputandi
 ratio, & loquendi dialecticorum sit, oratorum au-
 tem dicendi, & ornandi. Zeno quidem ille, à quo
 disciplina Stoicorum est, manu demonstrare so-
 lebat quid inter has artes interesset. Nam cum
 compresserat digitos, pugnumque fecerat, diale-
 ticam aiebat eiusmodi esse: cum autem diduxer-
 rat, & manum dilatauerat, palma illius similem ¹¹⁴
 eloquentiam esse dicebat. * Atque etiam ante
 hunc, Aristoteles principio artis rhetorica dicit, il-
 lam quasi ex altera parte respondere dialecticæ: ut
 hoc videlicet differant inter se, quod hac ratio di-
 cendi latior sit, illa loquendi contractior. Volo igitur
 huic summo, omnem, quæ ad dicendum trahi
 possit, loquendi rationem esse notam, quæ quidem
 res (quod te his artibus eruditum minime fallit)
 duplicem habuit docendi viam. Nam & ipse Ari-
 stoteles tradidit præcepta plurima differendi, &
 postea qui dialectici dicuntur, spinosora multa
 pepererunt. * Ergo eum censeo, qui eloquentiæ ¹¹⁵
 laude ducatur, non esse earum rerum omnino
 rudem: sed vel illa antiqua, vel hæc Chryssi-
 pi disciplina institutus nouerit primum vim,
 Cc 4 natu-

naturam, genera verborum, & simplicium, & copulatum: deinde quot modis quidque dicatur: qua ratione verum, falsumne sit iudicetur: quid efficiatur è quoque: quod cuique consequens sit, quodque contrarium: cumque ambigue multa dicantur: quomodo quidque eorum diuidi, explanarique oporteat. Hac tenenda sunt oratori: sepe enim occurrunt: sed quia sua sponte squalidiora sunt, adhibendus erit in his explicandis quidam orationis ritus. * Et quoniam in omnibus qua ratione docentur & vi. 1. primum constituendum est quid quidque sit (nisi enim inter eos qui disceptent cōuenit, quid sit illud, de quo ambigitur, nec recte differri, nec vnquam ad exitum perueniri potest) explicanda est sepe verbis mens nostra de qua quere, atque inuoluta rei notitia definiendo aperienda est. siquidem est definitio oratio, qua quid sit id de quo agitur, ostendit quam breuissimè. Tūm, vt scis, explicatō genere cuiusque rei, videndum est, qua sint eius generis siue formæ, siue partes, vt in eas tribuatur omnis oratio. * Erit igitur hæc facultas in eo, quem volumus esse eloquentem, vt definire rem possit, neque id faciat tam præse, & angustè, quam in illis eruditissimis disputationibus fieri solet: sed eum explanatius, tūm etiam vberius, & ad commune iudicium, popularemque intelligentiam accommodatus. Idemque etiam, tūm res postulabit, genus vniuersum in species certas, vt nulla neque prætermittatur, neque redundet, partietur, ac diuidet.

ORATOR.

det. Quando autem, aut quomodo id faciat, nihil
ad hoc tempus, quoniam, ut supra dixi, iudicem
esse me, non doctorem volo. * Nec verò dialecticis
modo sit instructus, sed habeat omnem philosophia
notos & tractatos locos: nihil enim de religione,
nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate
patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de vir-
tutibus, aut vitijs, nihil de officio, nihil de dolore,
nihil de voluptate, nihil de perturbationibus ani-
mi & erroribus, quæ sæpè cadunt in causas, sed
in animis aguntur: nihil inquam, sine ea scientia,
quam dixi, grauitèr, amplè, copiosè dici & expli-
cari potest. * De materia loquor orationis etiam
nunc, non ipso de genere dicendi: volo enim rem
prius habeat orator, de qua dicat, dignam auribus
eruditis, quàm cogitet quibus verbis quidque di-
cat, aut quomodo. Quem etiam, quo grandior
sit, & quodammodo excelsior (ut de Pericle dixi
suprà) ne physicorum quidem esse ignarum volo.
Omnia profectò, cum se à caelestibus rebus re-
feret ad humanas, excelsius magnifèntiusque &
diceret & sentiet. Cumque illa diuina cognouerit,
nolo ignoret ne hac quidem humana. * Ius civile
teneat, quo egent causa forenses quotidie: quid
est enim turpius, quàm legitimarum, & ciuiliu
controuersiarum patrocinia suscipere, cum sis le-
gum, & ciuili iuris ignarus? Cognoscat etiam ro-
rum gestarum, & memoria veteris ordinem,
maximè scilicet nostræ ciuitatis: sed & impe-
riosorum

118

119

120

uni nomi:
~~uni nomi:~~
 plura:

riorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri leuauit labor, qui conseruatis, notatisque temporibus, nihil cum illustre pratermitteret, annorum septingentorum memoriam vno libro colligauit. Nescire autem quid antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum: quid enim est aetas hominis, nisi, cum memoria rerum veterum cum superiorum aetate contexitur? Commemoratio autem antiquitatis, exemplorumque prolatio summa cum delectatione & auctoritatem orationi affert, & si-

121 dem. * Sic igitur instructus veniet ad causas: quarum habebit genera primum ipsa cognita: erit enim ei perspectum, nihil ambigi posse, in quo non aut res controuersiam faciat, aut verba. Res, aut de vero, aut de recto, aut de nomine. Verba, aut de ambiguo, aut de contrario. Nam si quando aliud in sententia videtur esse, aliud in verbis, genus est quoddam ambigui, quod ex praterito verbo fieri solet: in quo, quod est ambiguum proprium, res duas significari videmus. * Cum tam pauca

122 sint genera causarum, etiam argumentorum praecepta pauca sunt. traditi sunt, è quibus ea ducuntur, duplices loci: vim è rebus ipsis, alteri assumpti. Tractatio igitur rerum, efficit admirabilem orationem; nam ipsa quidem res in perfacili cognitione versantur: quid enim iam sequitur, quod quidem artus sit, nisi ordiri orationem, in qua aut concilietur auditor, aut erigatur, aut patet se

ad

ORATOR.

ut descendam rem breuiter exponere, & proba-
bilitate, & aperte, ut quid agatur, intelligi possit?
sua confirmare, aduersaria euertere? eaque effi-
cere non perturbat, sed singulis argumentationi-
bus ita concludendis, ut efficiatur quod sit conse-
quens ijs qua sunt ad quamque rem confir-
mandam? post omnia, per orationem inflaman-
tem, resinguentemue concludere? Has partem
quemadmodum tractet singulas, difficile dictu est
hoc loco: nec enim semper tractantur vno modo.*

123

Quoniam autem non doceam, quaro, sed quem
probem: probabo primum eum qui quid deceat,
videbit: hoc enim sapientia maxime adhibenda
eloquenti est, ut sit temporum personarumque mo-
derator: nam nec semper, nec apud omnes, nec
contra omnes, nec pro omnibus, nec omnibus eodem
modo dicendum arbitror. Is erit ergo eloquens,
qui ad id quodcunque docebit, poterit accommo-
dare orationem. Quod cum statuerit, tum ut quid-
que erit dicendum, ita dicet, nec satur a ieiuniis, nec
grandia minuit, nec item contra, sed erit rebus ip-
sis par & equalis oratio. * Principia verecunda,
non elatis intensa verbis, sed acuta sententijs, vel
ad offensionem aduersarij, vel ad commendatio-
nem sui. Narrationes credibiles, nec historico, sed
propè quotidiano sermone explicatè dilucidè. De-
in, si tenues causa, tum etiam argumentandi te-
nue filum & in docendo, & in refellendo: id que
ita tenebitur, ut quanta ad rem, tanta ad oratio-
nem

124

nem fiat accessio. * Cùm verò caussa ea incide-
 rit, in qua vis eloquentia possit exprimi, tùm se
 latius fundet orator: tùm reget & flectet ani-
 mos, & sic afficiet vt volet, id est vt caussa na-
 tura, & ratio temporis postulabit. Sed erit
 duplex omnis eius ornatus ille admirabilis, pro-
 pter quem ascendit in tantum honorem eloquen-
 tia. Nam cùm omnis pars orationis esse debet lau-
 dabilis, sic vt verbum nullum, nisi aut graue, aut e-
 legans excidat, tùm sunt maximè luminosa, &
 quasi actiuos partes duae: quarum alteram in vni-
 uersi generis quaestione pono, quam (vt supra dixi)
 Graeci appellant *κρίσις* alteram in augendis, am-
 plificandisque rebus, qua ab eisem *ἀρπύξ* est
 126 nominata. * qua, et si aequabiliter toto corpore ora-
 tionis fusa esse debet, tamen in communibus locis
 maximè excelleat. qui communes appellantur, eo
 quod videntur multarum idem esse caussarum, sed
 proprij singularium esse debent. Ac verò illa pars
 orationis, quae est de genere vniuersa, totas caussas
 saepe continet. Quidquid est enim illud, in quo quasi
 certamen est controuersia, quod Graeci *ἀντιλογία*
 dicitur, id ita dici placet, vt traducatur ad per-
 petuam quaestionem, atque vt de vniuerso genere
 dicatur: nisi cùm de vero ambigetur, quod quare
 127 coniectura solet. * Dicitur autem non Peripateti-
 corum more (est enim illorum exercitatio ele-
 gans iam inde ab Aristotele constituta) sed ali-
 quanto neruosius: & ita de re communia dicentur,
 vt &

ut pro reū multa leniter dicantur, & in aduersarios
 asperè. Augendis vè d' rebus, & contrà abijciendis,
 n. bil est quod non perficere possit oratio: quod &
 inier m: dia argumēta faciendum est, quoties unq;
 dabitur vel ampl' faciendi, vel minuendi locus: & pa-
 nē infinite in perorando. * Duo sunt etiam quæ tra- 128
 ctata ab oratore admirabilem eloquentiam faciunt:
 quorum alterum est, quod Græci ἡδύχοι vocant, ad
 naturam, & ad mores, & ad omnium vitæ consue-
 tudinem accommodatum: alterum quod idem τῶν ἀ-
 χόων νομίζαντες, quo perturbantur animi, & concit-
 antur, in quo vno regnat oratio. Illud superius, co-
 mite, iucundam, ad benevolentiam conciliandam pa-
 ratum: hoc vehemens, incensum, incitatum, quo causæ
 eripiuntur. quod cum rapidè fertur, sustineri nullo
 pacto potest. * Quo genere nos mediocres, aut multo
 minus, sed magno semper vsi impetu, sæpè aduersa- 129
 rios de statu omnis deiecimus. * Nobis pro familiari
 reo summus orator non respondit Hortensius. A no-
 bis homo audacissimus Catilina in senatu accusa-
 tus, obmutuit. Nobis priuata in causa magna, gra-
 tis, cum cõpisset Curia pater r spondere, subito affe-
 dit, cum sibi veniens et ep: am memoriam diceret. * 130
 Quid ego de miserationibus loquar? quibus eo sum
 vsu: pluribus, quod, etiam si plures dicebamus, pero-
 rationem mihi tamen omnes relinquebant: in quo,
 ut videret exc. here, non ingenio, sed dolore affeque-
 bar. Quæ quali acunq; in me sunt: me enim r sum nõ
 pariet et quanta sint, sed apparent in orationibus: est
 carens: libri spiritus ille, propter quem maiora eadem
 illa

- illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri solent.
- 113 * Nec vero miseratione solum mens iudicium per-
 mouenda est, qua nos ita dolenter vti solemus, vt pu-
 erum infantem in manibus perorantes tenuerimus:
 vt alta in causa excitato reo nobili, sublato etiam
 filio paruo, plangere, & lamentatione compleremus
 forum, sed etiam est faciendum, vt irascatur iudex,
 mitigetur, inuideat, siueat, contumnat, admiretur,
 oderit: diligat, cupiat, satietate efficiatur, speret, me-
 ruit, letetur, doleat. qua in varietate, duriorum, ac-
 cusatio suppeditabit exempla, mitiorum, defension-
 nes mea. * nullo enim modo animus audientis, aut
 122 imitari, aut leniri potest qui in iudicio a me non ten-
 tatus sit. dicerem perfectum, si ita iudicarem, nec in
 veritate crimen arrogantiae extimescerem. Sed, vt
 supra dixi, nulla me ingenij, sed magna vis animi in-
 flammata, vt me ipse non teneam, nec vnquam is qui
 audiret, incenderetur, nisi ardens ad eum perueniret
 oratio. Viderer exceptus domesticis, nisi ea legisses, vce-
 rer alienis, vel Latinis, si vlla reperirem, vel G. acis sto-
 deceret: sed Crassi per pauca sunt, nec ea iudiciorum ni-
 hil Antonij, nihil Corne, nihil Sulpicij: dicebat mor-
 llus, quam scripsit Hortensius. * Verum hec vti,
 123 quam quarimus, quant a si: suspicemur, quoniam
 exemplum non habemus: aut, si exempla sequimur,
 a Demosthene sumamus: & quidem perpetuo dis-
 tinctionis, ex eo loco, vnde in Ctesiphoniis iudicio de suis
 factis, consilijs, meritis in remp. aggressus est dicere.
 Ea profecto oratio, in eam formam, qua est inscri-

in mentibus nostris, includi sic potest, vt maior elo-
quentia non requiratur. * Si etiam forma ipsa ra- 134
stat, & character ille qui dicitur: qui qualis esse de-
beat, ex ipsis, qua supra dicta sũt, intelligi potest. Nũ
& singulorum verborũ, & collocatorũ lumina at-
tingimus: quibus sic abundabit, vt verbum ex ore nul-
lum nisi aut elegans, aut graue exeat: ex omni ge-
nere frequentissima trãstiones erũt, quod ea, prop-
ter similitudinem transferunt animos, & reserunt,
ac mouent huc & illuc: qui motus cogitationis cele-
riter agitur per se ipse delectat. Et reliqua ex collo-
catione verborum qua sumũtur quasi lumina, mag-
nũ efficit ornatum orationi: sunt enim similia illa,
qua in amplo ornatu scena, aut fori appellantur in-
signia, non quod sola ornent, sed quod excellãt. * Ea 135
dem ratio est horum, qua sunt orationis lumina, &
quodammodo insignia. CVM aut duplicantur, ite-
ranturq; verba, aut breuiter commutata ponuntur,
aut ab eodem verbo ducitur sepius oratio, aut in i-
dem conijctur, aut in virumque, aut adiungitur
idem iteratũ, aut idem ad extremum refertur, aut
continenter vnum verbum non in eandem sententi-
am ponitur, aut cum similiter vel cadunt verba
vel desinunt, aut multis modis contrarijs velata
contraria, aut cum gradatim sursum vsus redit-
tur, aut cum demptis coniunctionibus, dissolutè plura
dicuntur, aut cum aliquid prætereuntes, cur id
faciamus ostendimus, aut cum corrigimus nosmet-
ipsos quasi reprehendentes, aut si aliqua exclamatio
vel admirationis, vel conuersionis: aut cum
cũs-

136 eiusdem nominis casus sapius commutantur. * Sed
 sententiarum ornamenta maiora sunt: quibus quia
 frequentissime Demosthenes utitur: sunt: qui patent
 idcirco eius eloquentiam maxime esse laudabilem. Et
 v. r. d. nullus f. r. e. ab eo locus sine quadam conforma-
 tione sententia dicitur: nec aliud quicquam est dice-
 re, nisi oēs, aut certe plerasq; aliqua specie illumina-
 re sententias: quas cum tu optime, Brute, teneas,
 quod attinet nominibus vti, aut exempli 2 tanum-
 modo notesur locus. * sic igitur dicit ille, quē experi-
 137 mus, vt verset sepe multis modis eandem & vnam
 rem, & hæreat in eadem commoretur quē sententia:
 saepe etiam vt extenuet aliquid, saepe vt irrideat, vt
 declinet à proposito deflectat quē sententiam: vt pro-
 ponat quid diciturus sit: vt, cum transierit iam ali-
 quid, desinat: vt se ipse reuocet: vt quod dixit iteret:
 vt argumentum ratione concludat: vt inerrōgan-
 do vt gr̄as: vt rursus quasi ad interrogata sibi ipse re-
 spondeat: vt contrā ac dicat, accipi ac sentiri vult: vt
 addubitet quid potius, aut quomodo dicat: vt diui-
 dat in partes: vt aliquid relinquat ac negat: vt
 antepronuntiat: vt in eo ipso, in quo reprehendatur,
 138 culpam in aduersarium conferat. * vt saepe cum ijs
 qui audiunt, nonnunquam etiam cum aduersario
 quasi deliberet: vt hominum sermones moresq; de-
 scribat: vt multa quadam loquentia inducat: vt ab
 eo quod agit, auertat animos: vt saepe in hilarita-
 tem risumq; conuertat: vt ante occupet quod putat
 opponi: vt comparet similitudines: vt utatur exem-
 plis: vt aliud aliq; tribuens differat: vt interpellato-
 rem

remi coerceat: ut aliquid reicere se dicat, ut denunciet quid caueat: ut liberis quid audeat, ut irascatur etiam: ut obiurgat aliquando, ut deprecetur: ut supplicet, & medetur: ut à proposito declinet aliqua. ulum, ut optet: ut execretur: ut fiat ijs apud quos dicit familiaris. * atq; alias etiam dicendi quasi virtutes sequitur: breuitatem, si res petet: sapè etiam rē dicendo subiicit oculis: sapè suprā feret, quam fieri possit: significatio sapè erit maior, quam oratio: sapè hilaritas: sapè vita naturarumq; imitatio. Hoc in genere (nam quasi sitnam vides) omnia dulces oportet eloquentia magnitudo. * sed hac nisi collocata & quasi structa, & nexa verbis, ad eam laudē quā volumus, aspirare non possunt. De quo cum m. h. d. incepti vide: em esse dicendum, et si mouebant etiā me illa, qua suprā dixeram, tamen ijs que sequuntur, perturbabar magis. Occurrebat enim posse reperiri non inuidos solū quibus referta sunt omnia, sed fautores etiam laudum mearum, qui non censerent otiosos viri esse, de cuius meritis tanta senatus iudicia facisset comprobante populo Rom. quanta de nullo, de arte scio dicendi lissis tam multa mandare. Quibus, si nihil aliud responderem, nisi mea. Bruto negare roganti noluisse, iusta esset excusatio: cum & amicitissimo, & prestatissimo viro, & recta, & honesta petens scire facere voluisse. * Sed si proficiscar (quod utinam possem) me studiosis d. cedi, præcepta, & quasi v. as, que ad eloquentiam ferrent traditurum. quis tandem id iustus rerum astatore reprehēdere? Nā quis vnquam dubitauit quin in rep. nostra præ-

Dd mas

- mas eloquentia tenuerit semper urbanis, placatisq;
rebus, secundas iuris scientia? cum in altera gratia,
glorie, praesidij plurimum esset, in altera persecutio-
num cautionumq; praecipuo? qua quidem in ipsa au-
xilium ab eloquentia saepe peteret, ea vero repugnan-
142 te, vix suas regiones finesq; defendere. * Cur igitur
suis civile docere semper pulchrum fuit, hominumq;
clarissimorum discipulis domus flouerunt: ad de-
cendum, si quis acuat, aut adiuvat in eo iuuentutem,
vituperetur? Nam si vitiosum est dicere ornate, pel-
latur omnino è civitate eloquentia: sin ea non modo
eos ornat penes quos est, sed etiam vniuersam reip.
cur aut discere turpe est, quod scire honestum est, aut
quod nosse pulcherrimum est, id non gloriosum doce-
143 re? * At alterum facit actum est, alterum nouum.
Fateor, sed vtriusq; rei causa est: alteros enim re-
spondentes audire sat erat, ut ij qui docerent, nullum
sibi ad eam rem tempus ipsi sponerent, sed eodem
tempore & dicentibus satisfacerent, & consulenti-
bus: alteri, cum domesticum tempus in cognoscendis
componendisq; causis, fore se in agendis, reliquum
in se ipsis reserendus omne consumerent, quem ha-
bebant instituti, aut docendi locum? Atque haud
scio an pleriq; nostrorum oratorum ingenio plus va-
luerint, quam doctrina. Itaque illi dicere, melius,
quam precipere, nos contra fortis assequi possumus. * At
144 dignitatem docere non habet. Certe si quasi in ludo:
sed si monendo, si cohortando, si percunctando, si
communicando, si interdum etiam vna legendo, au-
diendo, nescio cur non docendo etiam aliquid ali-
quando,

ORATOR.

quando, si possi meliores facere, cur noli? An quibus
 verbis sacrorum alienat. o fiat docere honestum est,
 ut est: quibus ipsa sacra resiners, de fendi q. possint, nō
 honestum est: * Atius proficentur etiam qui nesciunt. 145
 eloquentiam autem illi ipsi, qui conficuntur sunt, ta-
 men ea se valere dissimulant: propterea quod pru-
 dentia hominibus grata est: lingua suspecta. Num
 igitur aut latere eloquentia potest: aut id, quod dissi-
 mulat, effugit: aut est periculum, ne quis putes in
 magna arte, & gloriosa turpe esse docere alios id,
 quod ipsi fuerit honestissimum discere? * Ac fortasse 146
 ceteri rectiores: ego semper me didicisse pra-
 tuleri: quid enim possem? cum & abfuissem adolescens,
 & horum studiorum causa mare transissem, & do-
 ctissimū hominibus domus referta esset, & aliqua
 forte esse inessent in sermoni nostro doctrinarum no-
 ta? cumq; vulgo scripta nostra legerentur, dissimula-
 rem me didicisse? quid erat cur probarem? nisi quod
 parum fortasse profeceram. Quod cum ita sit: tamen
 ea, qua supra dicta sunt, plus in disputando, quam
 ea, de quibus ascendum est, dignitatem habuerunt. * 147
 De verbis enim componendis, & de syllabis prope-
 modum dinumerandis, & dimoriendū loquimur:
 qua, etiam si sunt, sicuti mihi videntur, necessariae:
 tamen sunt magnificentius, quam docentur. Est id
 omnino verum: sed proprie in hoc dicitur, nam om-
 niū magnarum artium, sicut arborum, altitudo
 nos delectat: radices, stirpesq; non item, sed esse illa si-
 ne his non potest. Me autem siue peruenat: summus ille
 versus, qui vetat.

3) Artē pudēre proloqui quā facitēs,

De 2

diss.

disimulare non finit quin del. iter: sua tuum studium hoc à me volumen exprisit; tamen ex, quos aliquid reprehensuros suspicabar, respondendum fuit.

148 * Quod si ea, quae dixi, non ita essent: qui tamen se tam durum, agrestemque praeberet, qui hanc mihi non daret veniam, ut cum mea forenses artes, & actiones publicae cotidie essent, non me aut desidia, quod facere non possam: aut maestitia, cui resisto, potius quam literis dedorem? quae quidem in antea in iudicia, atque in curiam deducelant, nunc oblectant domi. Nec verò talibus modis; quales hic liber continet, sed multo striamque acioribus, & maius oribus: quae si erunt perfecta, profecto forensibus nostris rebus, & domesticae litterae respondebunt.

149 * Sed ad institutam disputationem revertamur. Collocabitur igitur verba, aut ut inter se quam aptissime cohaereant extrema cum primis, atque sint quam suavis me vocibus: aut ut forma ipsa concinna, atque verborum confis: at orbem saum: aut ut comprehensio numerosa, & apte cadat. Atque illud primum videamus, quale sit: quod vel maxime desit: et diligentiorem, ut fiat quasi structura quadam, nec tamen fiat operose: nam sit cum infinitus, tum puerili labor quod apud Lucillum scite exagitat in Albusio Scaevula,

21 Quam lepidè lex eius composita, ut tessera omnes
22 Arte paucim:nto atque emb emax vermiculato,

105 * Nolo tam minuta haec constructio appareat, sed tamen si alius exercitatus efficiat facile hanc viam componendi. Nam ut in legendo oculus, sic a nimis in di-

ORATOR.

in dicendo proficiet quid sequatur: ne extremorum
 verborum cum insequentibus primis concursus, aut
 hiulcae voces efficiat, aut asperas: quemum enim su-
 aurs, grauesque sententia, tam in si inconditis verbis
 efferruntur, offendunt aures, quarum est iudicium su-
 per b simum. Quod quidem Latina lingua sic obser-
 uat, nempe ut tam rusticus sit qui in vocalem nolit con-
 iungere. * In quo quidem etiam Theopompum repro-
 hendunt, quod eas literas tantoperè fugerit: & si id
 magister eius Socrates, at non Thucydides: ne illa
 quidem haud paullo maior scripitor Plato, nec solum
 in his sermonibus, qui dialogi dicuntur, ubi etiam
 de industria id faciendum fuit, sed in populari ora-
 tione, qua mos est Athenis laudari in concione eos,
 qui sunt in praeliis interficiti: que sic probata est, ut
 eam quotannis, ut scilicet, illo die recitari necessè sit,
 in ea est crebra ista vocalium concursio, quam ma-
 gna ex parte, ut vitiosam, fugit Demosthenes. * 152
 Sed Graeci viderint: nobis, ne si cupiamus quidam,
 distrahere voces conceditur. Indicant orationes
 illa ipse horridula Catonis, indicant omnes poe-
 ta, praeter eos, qui ut versum facerent, saepe hiabant,
 ut Nanius.

„ Vos qui accolitis Histrum fluuium, atque Algi-
 dam. & ibidem.

„ Quam nunquam nobis Graei, atque barbari.
 AE nipijs semel,

„ Scipio inuicte, Et quidem nos,

„ Hoc motu radiantis Etesiae in vada ponti.

Hoc idem sapiens nostri non tulissent, quod Graeci lau-
 dare

- 133 dare etiam solent. * Sed quid ego? vocales sine vocalibus saepe breuitatis causa contrahunt, ut *isa* dixerent, multis modis, *vas* argenteis, *palm* & *crinibus*, & ceteris fractis. Quid verò licentius, quàm quod hominum etiam nomina contrahunt, quo essent aptiora? nam ut duellum bellum, & *duis* b, sic *Duell* ù cum, qui *Poenos* classe deuicit, *Bellum* nominauerunt, cum superiores appellati essent semper *Duell* j. *Quinti* à verba saepe contrahuntur, non vsus causa, sed aurium. Quomodo enim vester *Axilla* *Achala* factus est, nisi fuga *litera* vastioris? Quam *litera* etiam è *maxilla*, è *taxilla*, & *vex. llo* & *paxilla* consuetudo elegans *Latini* sermonis euellit. * Libenter etiam copulando verba iungebant, ut *sodes* pro *si audes*, *sis* pro *si vis*. *Tam* in *vno capsis*, tria verba sunt. *Ain* pro *aisine*, *nequire*, pro *non quire*, *malle* pro *magis velle*, *nolle* pro *non velle*. *Dem* etiam *sapè*, & *exin*, pro *deinde*, & pro *exinde* dicimus. Quid illud? non *nolet* unde sit? quod dicitur, cum *illis*, cum autem nobis non dicitur, sed *nobiscum*, quia si ita diceretur, obscensius concurrerent *litera*, ut etiam modo, nisi *AVTEM* interposuissent, concurrissent. Ex eo est *mecum*, & *tecum*, non *cum me*, & *cum te*: ut esset simile illis *uocibus*.
- 134 *biscum*, atque *nobiscum*. * Atque etiam à quibusdam sero iam emendatur antiquitas, qui hac reprehendunt: nam *P. ob deum*, atque hominum fidem, *deorum* aiunt. Ita credo. hoc illi nesciebant, an dabit hanc consuetudo licentiam? Itaque idem poeta, qui iniustitiam contraxerat,
- 37 *Patris mecum factum pudet, pro meorum factorum,*

fforum,

florum, & , Texitur exitium examen capiti, pro
 exitiorum: non dicit liberum!, ut pleriq; loquimur
 cum cupidos liberum, aut in liberum loco dicimus:
 sed, ut isti volunt: Neq; tuum unquam in gremium
 extollas librorum ex te genus. & idem. Namque
 Aesculapij librorum. At ille alter in Ch: yse non so-
 lum, Ciues antiqui amici maiorum meum, quod
 non erat v'sitatum: sed durius etiam, Consilium
 socij augurium, atq; extum interpretes. Idemq; per-
 git, Postquam prodigium horrifera, portentum
 pauor. quae non sane sunt in omnibus neutri v'sitata.
 Nec enim dixerim tam libenter armum iudicium,
 nisi est apud eundem, Nihilne ad te de iudicio armu
 accidit? quam armorum. * Iam, ut censoria tabula 156
 loquuntur, fabrum, & procorum audeo dicere, non
 fabrorum, & procorum, Planeque duorum virorum
 iudicium, aut triumvirorum capitalium, aut de-
 cemvirorum litibus iudicandis, dico nunquam. at-
 qui dixit Attius, Video sepulchra duo duorum cor-
 porum. Idemque, Mulier vna duum virum. Quid
 verum sit, intelligo: sed alias ita loquor, ut concess-
 sum est, ut hoc vel prob deum dico, vel prob deo-
 rum: alias, ut necesse est, cum triumvirum, non
 virorum, cum sestertium nummum, non nummo-
 rum, quod in his consuetudo varia non est. * Quid 157
 quod sic loqui, nosse, iudicasse, utant, nouisse iubent,
 & iudicasse, quasi verò nesciamus in hoc genere,
 & plenum verbum recte dici: & imminutum v'si-
 tate. Itaque virumque Terentius, Eho tu cognatum
 diuum non noras? Post idem, Scilphonem inquam

noueras? Siet. plenam est: sit, imminutum, licet ut a-
re utroque ergo ibidem.

” Quam cara sint q̄, post carendo intelligunt,

” Quamq̄, at tinendi magni dominatus sient.

Nec verò reprehenderim,

” Scripsere alij rem, & scripserunt, esse verius
senio, sed consuetudini auribus indulgenti libenter
obsequor.

” Idem campus habet, inquit Ennius, &

” In templi isdem, probauit: ac isdem erat ve-
rius, nec tamen esstem, optimius: male sonabat is-
dem impetratum est à consuetudine, ut peccare sua-
uitatis causa liceret: & pomeridianas quadrigas,
quam post meridianas libentius dixerim, & me
hercule, quam me hercules. Non scire quidem bar-
barum iam videtur, nisi sitre dulcius. Ipsum meridi-
em, cur non medidim? credo quod erat insuauis.

158 * Vna Praposition est abs, eaq̄, nunc tantum in ac-
cepti tabula manet, nec huiusmodi omnium: in re-
quo sermone mutata est. Nam amouit dicimus, &
abegit, & abstulit, ut tam nescias, abne verum sit, an
abs. Quid si etiam abfugit, turpe visum est? &
abfer noluerunt, aufer maluerunt? quae prapositione,
prater hac duo verba nullo alio in verbo reperitur.
Noti erant, & nauis, & nari quibus cum I N pra-
poni oporteret, dulcius visum est ignoti, ignaui, igna-
ri, dicere, quam ut veritas postulabat. Ex vsu di-
cunt, & è rep. quod in altero vocali excipiebat, in
altero esset asperitas nisi litteram sustulisses: ut exi-
git, edixit, efficit, extulit, edidit. adiuncti verbi pri-
mam

nam litteram propositio commisit, ut subegit,
 summutavit, sustulit. * Quid in verbis unctum? 159
 quam scite insipientem, non insipientem? iniquum
 non iniquum? tricipitem, non tricipitem? concisum,
 non concisum? Ex quo quidam perisum etiam vo-
 lunt, quod eadem consuetudo non probavit. Quid
 verò hoc elegantius, quod non sit natura, sed quo-
 dam instituto? inlytici dicimus brevis prima littera,
 insanus producta: inhumanus brevis, infelix longa,
 & ne multum, quibus verbis ea prima littera sunt,
 que in sapiente atque felice, productè dicitur: in ce-
 teris omnibus breviter. Itemq; compositis, consue-
 vit, conceperit, confecit: consule veritatem, repre-
 hendet: refer ad aures, probabunt, quare cur? ita se
 dicent iuvari. voluptati autem aurium morigerari
 debet oratio. * Quin ego ipse, cum scirem ita maiores 160
 locutus esse, ut nusquam nisi in vocali aspiratione
 videretur, loquebar sic, ut pulchros, & Ceteos, tri-
 umphos, Carthaginem dicerem: aliquando, idq; sero
 conuictio aurium, cum mihi extorta veritas esset, v-
 sum loquendi populo concessi, scientiam mihi refer-
 uavi. Orciuos tamen, & Matones, Oiones, Capio-
 nes, sepulcra, coronas, lacrymas dicimus, quia per
 aurium iudicium semper licet. Purrum semper En-
 nisus, nusquam Pyrrhum.

3, Vt patefecerant Fruges, non Phryges, ipsius an-
 tiqui declarant libri. nec enim Græcam litteram
 adhibebant, nunc autem etiam duas. & cum Phry-
 gum, & cum Phrygibus dicendum esset, absurdum
 orat, aut tantum barbaris casibus Græcam litteram

Dd 5 adhibe-

- 161 adh' b're, aut recto casu solum Græcè loqui, tamèn
 & Phryges, & Pyrrhum aurium caussa dicimus.*
 Quinetiam, quod iam subrusticum videtur, olim
 autem polirius, eorum verborum, quorum eadem
 erant postrema dua li. tere, qua sunt in optumus, pos-
 tremam litteram detrahebant, nisi vocalis in se-
 quebatur. Ita non erat ea offensio in verbis, quam
 nunc fugiunt poëtae noui: ita enim loquebamur,
 , , Quis est omnibu' princeps. non omnibus prin-
 cept. &
 , , Vt illa dignu' locoq; non dignus.
 Quod si indocta consuetudo tam est artifex suauita-
 tis, quid ab ipsa tandem arte & doctrina postulari
 162 putamus? * Hac dixi breuius, quam si hac de re vna
 disputarem (est enim hic locus late patens, de na-
 tura vsq; verborum) longius autem, quam institu-
 ta ratio postulabat. Sed quia rerum verborumq; iu-
 dicium prudentia est, vocum autem & numerorum
 aures sunt iudices, & quod illa ad intelligentiam
 referuntur, hac ad voluptatem, in illis ratio inuenit,
 in his sensus artem: aut enim negligenda nobis fuit
 voluptas eorum, quibus probari volebamus: aut ars
 163 eius concilianda & reperienda. * Dua sunt igitur res,
 que permulceant aures, sonus, & numerus. De nu-
 mero mox: nunc de sono quarimus. Verba, vt supra
 diximus, legenda sunt potissimum bene sonantia, sed
 ea non, vt poëtae, exquisita ad sonum, sed sumpta de
 medio. , , Quae potius Helles-Superat modum. At,
 , , Auratus aures Col. horum. Splendidi nominibus
 illuminatus est versus: sed proximus inquinatus in-
 sua-

suavisima littera sunt ut, „Frugifera & ferta ar-
ua Asia tenes. * Quare bonitate potius nostrorum ¹⁶⁴
verborum ut amur, quam splendore Græcorum: nisi
forte sic loqui poterit, „Qua tempestate Paria
Helenam, & qua sequuntur immo vero ista sequa-
mur, asperit atemque fugiamus, „Habeo istam e-
go perterrita: repa: idē que, Versut loquas malitias.

Nec solum componentur verba ratione, sed eti-
am finientur: quoniam id iudicium esse aurium alte-
rum diximus. Sed finiuntur, aut compositione ipsa,
& quasi sua sponte, aut quodam genere verborum,
in quibus ipsis concinnitas inest: quasiue casus ha-
bent in exitu similes, siue paribus paria readduntur,
siue opponuntur contraria, suapte natura nume-
rosa sunt, etiamsi nihil est factum de industria. * In ¹⁶⁵
hucus concinnitas in cōsecratione Gorgia fuisse prin-
cipem accepimus, quo de genere illa nostra sunt in
Miloniana: Est enim, Iudices, hac non scripta, sed
nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus:
verū ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressi-
mus: ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed
imbuti sumus: Hac enim talia sunt, ut quia refe-
runtur ad ea, ad qua debent referri, intelligamus
non questum esse numerum, sed secutum. * Quod ¹⁶⁶
fit item in contrariis referendi, ut illa sunt, quibus
non modo numerosa oratio, sed etiam versus effi-
citur:

„Eam quam nihil accusas, damnas, condemnas di-
xisset, qui versum effugere voluisset.

„ Bene

Benè quam meritam esse autumas, dicius male mereri.

Id quod scis, prodest nihil; id, quod nescis, obest. Versum efficit ipsa relatio contrariorum; id effert in oratione numerosum,

Quod scis nihil prodest: quod nescis, multum obest. Semper hæc quæ Græci ἀντιθετα nominant, cum contrarijs opponuntur contraria, numerum orationum necessitatē ipsa efficiunt. Et eum sine industria.

167 Hoc genere anti qui iam antè Isocratē delectabantur, & maximè Gorgias: cuius in oratione plerumque efficit numerum ipsa concinnitas. Nos etiā in hoc genere frequentes: ut illa sunt in quarto accusationis, Conferte hanc pacem cum illo bello: huius proterius aduentum, cum illius imperatoris victoria: huius cohortem imparam, cum illius exercitum inuito: huius libidines, cum illius continentia: ab illo qui cepit conditas, ab hoc qui constitutas accepit, captas dicitur Syracusas. Ergo & hi numeri

168 sunt cogniti etiam à Latinis. * Genus illud tertium explicetur quale sit numerosa, & apta orationis, quod qui non sentiunt, quas aureis habeant, aut quid in huius hominis simile sit, nescio. Mea quidem & perfecta completoque verborum ambitu gaudent, & curta sentiunt, nec amant redundantia. quid dico meas conciones sæpè exclamare vidi: cum apte verba cecidissent: ille enim expectant aures, ut verbis colligeretur sententia. Non erat hoc apud antiquos, & quidē nihil aliud ferè nõ erat. Nã & verba

ORATOR.

verba eligebāt, & sententias grauis, & sua uerba re-
 periebāt, sed eas aut non uinciebant, aut explebāt
 parum. Hoc me ipsum delectat, inquit. * Quid si 169
 antiquissima illa pictura paucorum colorum ma-
 gis, quam haec iam perfecta delectet? illa nobis sit,
 credo, repetenda, haec scilicet, repudianda. No-
 minibus veterum gloriantur. Habet autem ut in
 atatribus auctoritatem senectus, sic in exemplis an-
 tiquitas, quae quidem apud me ipsum valet pluri-
 mum. nec ego id, quod deest antiquitati, flagi-
 o potius, quam laudo quod est: praesertim cum ea
 maiora iudicem quae sunt, quam illa, quae defunt:
 plus est enim in uerbis, & in sententijs boni, quibus
 illi excellent, quam in conclusionibus sententiarum,
 quam non habent. Post inuenta conclusio est: quae
 credo uisuros veteres illos fuisse, si iam nota, atque
 usurpat a res esset: quae inuenta, omnibus uisus mag-
 nos oratores uidemus. * Sed habet nomen inuidia, 170
 cum in oratione iudiciali, & forensi numerus La-
 tine, Graecè quibus, in esse dicitur: nimis enim insi-
 dianum ad capiendas aures adhiberi uidetur, si
 etiam in dicendo numeri ab oratore quaruntur.
 Hoc freti isti, & ipsi infusa, & amputata loquun-
 tur, & eos vituperant qui apta, & finita pronun-
 tiant. si inanibus uerbis, leuibusque sententijs, iu-
 re: si probares, lecta uerba, quid est cur claudica-
 re, aut insistere orationem malint, quam cum sen-
 tentia pariter excurrere? hic enim inuidiosus nu-
 merus nihil affert aliud, nisi ut sit aptè uerba com-
 prehen-

prehensa sententia: quod sit etiam ab antiquis, sed
 plerumque casu, sæpè natura: & quæ valde laudā-
 tur apud illos, ea ferè, quæ sunt conclusa, laudan-
 171 tur. * Et apud Græcos quidem iam anni propè qua-
 dringenti sunt, cum hoc probatur, nos nuper ag-
 novimus. Ergo Ennio licuit vetera contineri, dicere,
 3 Versibus, quos olim Fæuni, vatesque canebant
 mihi de antiquis eodem modo non licebit præfer-
 rim, cum dicturus non sim,

3 Ante hanc, ut ille: nec, quæ sequuntur.

3 Nos ausi referare. Legi enim audiuque non-
 nullos, quorum propemodam absolute conclude-
 retur oratio. Quod qui non possunt, non est eis satis
 non contemni: laudari etiam volunt. Ego autem
 illos ipsos laudo, idque meritò quorum se isti imi-
 tatores esse dicunt, etsi in eis aliquid desidero:
 hos verò minime, quæ nihil illorum nisi vitium se-
 172 quuntur, cum à bonis absint longissime. * Quod si
 aure tam inhumanas, tamque agrestes habent:
 ne doctissimorum quidem virorum eos mouebit au-
 ditoritas? Omitto Isocratem, discipulosque eius, E-
 phorum, & Naucratem: quamquam orationis fa-
 cienda, & ornanda auctores locupletissimi, sum-
 mi que ipsi oratores esse debeant. Sed quis omni-
 um doctior? quis acutior? quis in rebus vel inveniē-
 diis, vel indicandis acrior Aristotele fuit? qui por-
 ro Isocrati est aduersatus infensus? Is igitur ver-
 sum in oratione vetat esse, numerum iubet. Eius
 auditor

ORATOR.

auditor Theodectes in primis (vt Aristoteles sepe
 significat) politus scriptor atque artifex, hoc idem
 & sentit, & praecipit. Theophrastus vero, isdem de
 rebus etiam accuratus. Quis ergo istos ferat, qui
 hos auctores non probent? nisi omnino hac esse ab
 his praecepta nesciunt. * Quod si ita est (nec verò ali- ¹⁷³
 ter existimo) quid ipsi suis sensibus non mouentur?
 nihilne eius inane videtur, nihil inconditum, nihil
 cuttum, nihil claudicans, nihil redundans? In ver-
 su quidem theatra tota exclamant si sit vna syl-
 laba aut breuior, aut longior. Nec vero multitudo
 pedes nouit, nec illos numeros tenet, nec illud
 quod offendit, aut cur, aut in quo offendat intelli-
 git: & tamen omnium longitudinum, & breuita-
 tum in sonis, sicut acutarum grauiumque vocum,
 iudicium ipsa natura in auribus nostris collocauit. * ¹⁷⁴
 Visne igitur, Brute, totum hunc locum accuratius
 etiam explicemus, quam illi ipsi, qui & haec, & alia
 nobis tradiderunt? an his contenti esse, quae ab illis
 dicta sunt, possumus? Sed quid quero, velisne: cum
 tu eris tuus eruditissimè scriptis, te id vel maxi-
 me velle perspexerim? Primum ergo origo, deinde
 causa, post natura, tum ad extremum vsus ipse ex-
 plicetur orationis apta atque numerosa. Nam qui I-
 socratem maxime mirantur, hoc in eius sumis lau-
 dibus ferunt, quod verbis solutis numeros primus ad-
 iunxerit. Cum enim videret oratores cum seueri-
 tate audiri, poetas autem cum voluptate: tum dicitur
 numerus secutus, quibus etiam in oratione uteremur,
 CUM

cum iucunditatis causa, tum, ut varietas occurre-
 175 ret fatetur. * Quod ab his vere quadam ex parte,
 non totum dicitur. Nam neminem in eo genere
 scientius versatum Isonate confitendum est. sed
 princeps inueniendi fuit Thrasimachus, cuius om-
 nia nimis etiam existant scripta numerosè. Nam,
 ut paulo ante dixi, paria paribus adiuncta, & si-
 militer definita, itemque contrarijs relata con-
 traria, quæ sua sponte, etiam si id non agas, ca-
 dunt plerumque numerosè, Gorgias primus inue-
 nit, sed huic est vsus intemperantius. Id autem est
 genus, ut ante dictum est, ex tribus partibus collo-
 176 cationis alterum. * Horum uterque Isocratem a-
 tate præcurrit, ut eos ille moderatione, non inuen-
 tione vicerit: est enim ut in transferendis, facien-
 disque verbis tranquillior, sic in ipsis numeris sedatior.
 Gorgias autem audior est generis eius, & huic
 festiuitatibus (sic enim ipse censet) insolentius ab-
 utitur: quas Isocrates cum tamen audiuisset in
 Thessalia adolescens senem iam Gorgiam, mode-
 ratius temperauit, quin etiam se ipse tantum,
 quantum atate procedebat (prope enim centum
 confecit annos) relaxarat à nimia necessitate nu-
 merorum: quod declarat in eo libro, quem ad
 Philippum Macedonem scripsit, cum iam admo-
 dum esset senex: in quo dicit sese minus iam seruis
 177 riore, sed etiam se ipse correxerat. * Quoniam
 igitur habemus apta orationis eos principes, uictor-
 resque

ORATOR.

resque quos diximus, & origo inuenta est, causa
 queratur. qua sic aperta est, vt mirer veteres non
 esse commotos, praesertim cum, vt sit, fortuito saepe
 aliquid conclusit, apteque dicerent. quod cum ani-
 mos hominum, aureuque pepulisset, vt intelligi pos-
 set, id quod casus effudisset, cecidisse iucunde, no-
 tandu certe genus, atque ipsi sibi imitandi fuerunt:
 aures enim, vel animus, aurium nuncio, naturalem
 quandam in se continet vocum omnium mensuram.

* Itaque & longiora, & breuiora iudicat, & per- 178
 fecta ac moderata semper expectat. Mutila sen-
 tit quadam, & quasi decurtata quibus tanquam
 debito fraudetur, offenditur. Produciiora alia, &
 quasi immoderata excurrentia, quae magis etiam
 aspernantur aures: quod cum in plerisque, tum in
 hoc genere nimium quod est, offendit vehementius,
 quam id quod videtur parum. Vt igitur poetica, &
 versus inuentus est terminatione aurium, & ob-
 seruatione prudentium: sic in oratione animaduer-
 sum est, multo quidem illud serius, sed eadem na-
 tura admonente, esse quosdam certos cursus, conclu-
 sionesque verborum. * Quoniam igitur causam quoque; 179
 ostendimus, naturam nunc (id enim erat tertium) si
 placet, explicemus: quae disputatio non huius instituti
 sermonis est, sed artis intima. Quari enim potest
 qui sit orationis numerus, & vbi sit positus, & natus
 ex quo, & is, vnusue sit, an duo, an plures, quaque ra-
 tione componatur, & ad quam rem, & quando, & quo
 loco, & quemadmodum adhibebis aliquid voluptatis
 & affe-

- 180 offerat.* Sed vt in plerisq; rebus: sic in hac duobus
est considerandi via : quarum altera est longior,
breuior altera, eadem etiã planior. Est autẽ longi-
oris prima illa quaestio, sit ne omninõ vlla numerosa
oratio: quibusdã enim nõ videt ur: quia nihil inest in
ea certi, vt in versibus: & quod illi, qui affirmãt eos
esse numeros, rationẽ cur sint, non queant reddere.
Deinde si sit numerus in oratione, qualis sit, aut
quales: & ex poetice sine numeris, an ex alio genere
quodam: & si è poeticis, quis eorũ sit, aut qui. nõ que
alijs vnus modo, alijs plures, alijs omnes idẽ viden-
tur.* Deinde quicũq; sunt, siue vnus, siue plures, cõ-
munes sñe sint omni generis orationis : quoniã aliud
genus est narrandi, aliud persuadendi, aliud docen-
di: an dispares numeri cuiusque orationis generi ac-
commodentur. Si cõmunes, qui sint: si dispares, quid
inter sit, & cur non aequẽ in oratione, atq; in versu
numerus appareat. deinde quod dicitur in oratione
numerosũ, id vt rũ numero solũ efficiatur, an etiam
vel cõpositione quadã, vel genere verborũ : an sit
suum cuiusque, vt numerus interuallũ, cõpositio vo-
cibus, genu ipsũ verborũ quasi quadã forma, & lu-
mine orationis appareat: sit que omniũ fons cõposi-
tio, ex eaque & numerus efficiatur, & ea qua di-
cuntur orationis quasi forma, & lumina, qua, vt di-
xi, & Graeci vocant *εξήματα*.* At nõ est vnũ, nec idem,
quod voce inuẽdũ est & quod moderatione absolu-
tũ, & quod illuminatũ genere verborum : quã quã
id quidẽ sinit inuẽdũ est numero, quia per se plerũ que
perfe-

perfectum est. compositio autem ab utroque differt,
 que tota seruit grauitati vocum, aut suauitati. Hac
 igitur fere sunt, in quibus rei natura querenda sit.

* Esse igitur in oratione numerum quendam non est 183
 difficile cognoscere; iudicat enim sensus, in quo ini-
 quum est, quod accidit non agnoscere, si cur acciderit
 reperire nequeamus: neque enim ipse versus ratione
 est cognitus, sed natura, atque sensu: quem diuina
 ratio docuit quid acciderit. ita notatio naturae, &
 animaduersio peperit artem. Sed in versibus res est
 apertior: quamquam etiam a modis quibusdam, cum u
 remoto, soluta esse videatur oratio, maximeque id in
 optimo quoque eorum poetarum, qui λυρικοί à Grae-
 cis nominatur: quos cum cantu spoliaueris, nuda
 pane remanet oratio. * quorum similia sunt quaedam 184
 etiam apud nostros: velut in Thyeste.

2. Quemnam te esse dicam? qui tarta in senectute.
 & qua sequuntur. qua, nisi cum tibi cen accessit. o-
 rationi sunt soluta similibus. At Comisorum senarij
 propter similitudinem sermonis sic saepe sunt abie-
 cti, ut nonnunquam vix in his numerus, & versus
 intelligi possit: quo est ad inueniendum difficilius in
 oratione numerus, quam in versibus. * Omnino duo 185
 sunt, qua condiant orationem, verborum, numero-
 rumque iucunditas. In verbis inest quasi materia
 quadam, in numero autem expositio: sed ut ceteris
 in rebus, necessitas inuenit antiquiora sunt, quam
 voluptatis, ita & in hac re accidit, ut multis saeculis
 ante oratio nuda, ac rudis ad solos annorum sensus

- exprimendos fuerit reperta, quā ratio numerorū
 caussa delectationis aurium excogitata. * Itaq; &
 186 Herodotus, & eadem superior quē etas numero ca-
 ruit, nisi quando temere, ac fortuito, & scriptores
 peructeres de numero nihil omnino, de oratione
 præcepta multa nobis reliquerūt. Nā quod & faci-
 lius est, & magis necessarium, id semper ante cog-
 noscitur. Itaq; trāslatas, aut factas, aut iūcta verba
 facile sūt cognita, quia sumebantur ē consuetudi-
 ne, quotidianoque sermone: numerus autē modo nō
 depromebatur, neq; habebat aliquam necessitudi-
 nem, aut cognitionē cum oratione. Itaq; se ius ali-
 quāto notatus, & cognitus, quasi quādā palatrā,
 187 & extrema lineamēta orationi attulit. * Quod si
 & angusta quadā atq; concisa, & alia est collata
 & diffusa oratio: necesse est id non litterarū ac-
 cidere natura, sed intervallorū longiorū. & breuiū
 variatate: quibus implicata atq; permixta oratio,
 quoniam tum stabilis est, tum volubilis, necesse est
 eiusmodi naturam numeris contineri. Nam circui-
 tus ille, quē sæpē iam diximus, incitatio numerō
 ipso fertur, & labitur, quo ad perueniat ad finem,
 & insistat. Perspicuum est igitur numeris asserendam
 188 orationē esse debere, & avere versibus. * sed hi nume-
 ri poeti, inē sint, an ex aliō genere quodā, deinceps
 est videndum. Nullus est igitur numerus extra po-
 eticos, propterea quod definita sunt genera nume-
 rorum. Nam omnis talis est, vt vnus sit ē tribus: pes
 enim, qui adhibetur ad numeros partitur in tria:

ut necesse sit partem pedis, aut aequalem esse alteri
 parti, aut altero tanto, aut sesqui esse maiorem. Ita
 fit aequalis dactylus, duplex iambus, sesquipleus paan.
 qui pedes in orationem non cadere qui possunt? qui-
 bus ordine locatis, quod efficitur numerosum sit ne-
 cesse est. * Sed quaeritur, quo numero, aut quibus po- 189
 tissimum: sit utendum. Incidere verò omnes in oratio-
 nem etiam ex hoc intelligi potest, quod versus saepe in
 oratione per imprudentiam dicimus: quod vehemen-
 ter est vitiosum: sed non attendimus, neque ex audi-
 mus nosmet ipsos, senarios verò. & Hipponacteos ef-
 fugere vix possumus: magnam enim partem ex iambis
 nostra constat oratio. sed tamen eos versus facile ag-
 noscit auditor: sunt enim vsi: at: is: mi. Inculcamus
 autem per imprudentiam saepe etiam minus vsita-
 tos, sed tamen versus; vitiosum genus, & longa ani-
 mi prouisione fugiendum. * Elegit ex multis Isocra- 190
 tæ libri triginta forsasse versus Hieronymus, Peri-
 pateticus in primis nobilibus, plerisque senarios, sed etiã
 anapesticos, quo quid potest esse turpius? etsi in eli-
 gendo fecit malitiosè. prima enim syllaba de: mpra: in
 primo verbo sententiæ, postremum ad verbum pri-
 mam rursus syllabam adiunxit insequens. ita fa-
 ctus est anapesticus is, qui Aristophaneus nominatur.
 quod ne accidat obseruari nec potest, nec necesse est.
 Sed tamen hic corrector, in to ipso loco quo reprehendit
 in eum, immitit imprudens ipse senarium. Sit igitur
 hoc cognitum, in solutis etiam verbis in sese nu-
 meros, eosdemque esse oratorios, qui sunt poetici. * Se- 191
 quitur

quitur ergo, ut qui maxime cadant in oratione aptam numeri, videndum sit: Sunt enim qui iambicum putent, quod sit orationi similimum: qua de causa fieri, ut is, potissimum propter similitudinem veritatis adh. beatur in fabulis: quod ille dactylus numerus hexametrorum magniloquentia sit accommodatior. Ephorus autem levis ipse orator, sed profectus ex prima disciplina paena sequitur, aut dactylum: fugit autem spondeum & trocheum. Quod enim paena habeat tres brevis, dactylus autem duas, breuitate & celsitate syllabarum labi putat verba proclivius: contraq. acciderit in spondeo & trocheo: quod alter ex longis constaret, alter è brevibus fieret; alteram nimis incitatam, alteram nimis tardam
 192 orationem, neutram temperatam. * Sed & illi priores errant, & Ephorus in culpa est. nam & qui paena praeter eunt, non vident molliissimum à se numerum, eundemq. amplissimum praeteriri. Quod longè Aristoreli videtur secus, qui iudicat heroum numerum grandiosem, quam disideret soluta oratio: iambicum autè nimis è vulgari esse sermone. Ita neq. humilem, nec abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat: plenam tamen eam vult esse grauatam, ut eos qui audient, ad maiorem admirationem possit traducere. * Trocheum autem, qui est
 193 eodem spacio quo choraeus, cordacem appellat, quia contractio, & breuitas dignitatem non habeat. Ita paena probat, eoque ait ut omnes: sed ipsos non sentire cum vtantur: esse autem tertium, ac medium inter illos: sed ita factos eos pedes esse, ut in eis singulis

gulis modus inſit, aut ſeſquipleſ, aut duplex, aut
 par. Itaque illi de quibus ante dixi, tantummodo
 commoditati habuerunt rationem, nullam digni-
 tatis. * Iambus enim, & Dactylus in verſum cadunt
 maximè. Itaque vt verſum ſigimus in oratione, ſic
 hi ſunt euitandi continuati pedes: aliud enim quid-
 dam eſt oratio, nec quidquam inimicius, quàm ille
 verſibus. Paene autem minimè eſt apertus ad verſum:
 quo libertiàs eum recepit oratio. Ephorus verò ne
 ſpondæum quidem, quem fugit, intelligit eſſe: equalè
 dactylo, quem probat, ſyllabas enim metiendos pedes,
 nò inſerualle exiſtimat: quòd idem facit in trochæo:
 qui temporibus, & inſerualle eſt pro iambo, ſed eo
 vitioſus in oratione, ſi ponatur extremus, quòd ver-
 ba melius in ſyllabas longiores cadunt. Atque hæc,
 qua ſunt apud Ariſtoſelem, eadem à Theophràſto,
 Theodeteg, de pæne dicuntur. * Ego autem ſentio
 omneſ in oratione eſſe quaſi permiſtos, & conſiſſos
 pedes: nec enim eſſe gere poſſimus animadueſionem,
 ſi ſemper iſdem uteremur: quia nec numeroſa eſſe,
 vt poema, neque extra numerum, vt ſermo vulgus
 eſt, debet oratio: alterum nimis eſt vinctum, vt de in-
 duſtria factum appareat: alterum nimis diſſolutum,
 vt peruagatum, ac vulgare videatur: vt ab altero
 non diſcedere: alterum oderit. * Sic igitur, vt ſuprà
 dixi, permiſta & temperata numeris, nec diſſoluſa,
 nec tota numeroſa, pæne maximè, quoniam opti-
 mus auctor ita cenſet, ſed reliquis etiam numeris,
 quos ille præterit, temperata. Quos autem numeros,
 eum quibus tanquam purpuram miſceri oporteat,

¶unc dicendum est: atque etiam quibus orationis ge-
 neribus sint quique accommodatissimi: namque enim
 frequentissimus est in ijs, quae demisso atque humili
 197 sermone dicuntur. * paucis autem in amplioribus: in
 viroque dactylis. ita in varia & perpetua oratione
 hi sunt in se miscendi & temperandi. si minimè
 animaduertetur delectationis aucupium, & qua-
 drande orationis industria: quae latebis eò magis, si
 & verborum, & sententiarum ponderibus utemur.
 Nam qui audiunt, haec duo animaduersunt, & in-
 eunda sibi censent: verba dico, & sententias: eaq̃
 dum animi attentione admirantes excipiunt, fugis
 198 eos, & praeteruolat numerus: qui tamen si abisset, illa
 ipsa delectarent. * Nec verò nimius is cursus est nu-
 merorum, orationis dico, nam est longè aliter in ver-
 sibus: nihil ut fiat extra modum: nam id quidem es-
 set poema: sed omni nec claudicans, nec quasi fluctu-
 ans, & aequaliter, constanterq; incedens, numerosa
 habetur oratio. Atque id in dicendo numerosum pu-
 tatur, non quod totum constas è numeris: sed quod
 ad numeros proxime accedit. quo etiam difficile est
 oratione uti, quam versibus: quod in illa certa qua-
 dam, & definita lex est, quam sequi sit necesse. in di-
 cendo autem nihil est propositum, nisi aut ne immo-
 derata, aut angusta, aut dissoluta, aut fluens sit ora-
 tio. Itaque non sunt in eamquam tibicini percussio-
 num modi: sed vniuersa comp: ehexio, & species o-
 rationis clausa, & terminata est: quod voluptate
 199 aurium iudicatur. * Solet autem quari, totone in
 ambitu verborum numeri tenendi sint, an in primis
 parti-

ORATOR.

partibus, atque in extremis: plerique enim censent ca-
dere tantum numerosè oportere, terminarique senten-
tiam. Est autem, ut id maximè deceat, non id solum:
ponendus est enim ille ambitus, nō abijciendus. Qua-
re cum aures extremam semper expectent, in eoq;
acquiescant, id vacare numero non oportet: sed ad
hunc exitum tamen à principio ferri debet verbo-
rum illa comprehensio, & tota à capite ita fluere, ut
ad extremum veniens ipsa consistat. * Id autem bo-
na disciplina exercitatis, qui & multa scripserint, 200
& quacunq; etiam sine scripto dicerent, similia scri-
ptorum fecerint, non erit d.fficillimum: ante enim
circumscriptur mente sententia, confestimq; verba
concurrunt: qua mens eadem, qua nihil est celerius,
statim dimittit, ut suo quodq; loco respondeat. quo-
rum descriptus ordo alias alia terminatione conclu-
ditur: atq; omnia illa & prima, & media verba,
spectare debent ad ultimum. * Insuper enim cur- 201
sus est in oratione incitator, interdum moderata in-
gressio: ut iam à principio videndum sit, quem admo-
dum velut venire ad extremum: nec in numeru ma-
gi, quam in reliquis ornamentis orationis, eadem
cum faciamus qua poëta, effugimus tamen in ora-
tione poëmatici similitudinem: est enim in utroq; &
materia & tractatio: materia in verbis, tractatio in
collocatione verborum. Terna autem sunt utriusque
partes verborum: translatum, novum, prisum. nam
de proprijs nihil hoc loco dicimus. * Collocationes 202
autem ea quas diximus, compositio, concinnitas, nu-
merus: sed in utroque frequentiores sunt, & liberio-

- ves poeta. Nam & transferunt verba cum crebrius, tum etiam audacius, & prisci libentius utantur, & liberius nouis: quod idem fit in numeris, in quibus quasi necessitate parens coguntur, sed tamen hoc nec nimis esse diuersa, neque villo modo coniuncta intelligi licet. * Ita fit, ut non item in oratione, ut in versu, numerus exstet: idq̄, quod numerosum in oratione dicitur, non semper numero fiat, sed nonnquam aut concinnitate, aut constructione verborum. Ita si numerus orationis quaeritur qui sit: omnino est, sed alius alio melior, atq̄, aptior: si locus, in omni parte verborum: si vnde ortus sit, ex aurium voluptate: si componendorum ratio, dicesur alio loco: quia pertinet ad vsus, quae pars quarta, & extrema nobis in diuidendo fuit: si ad quam rem adhibeatur, ad delectationem: si quando, semper: si quo loco, in tota continuatione verborum: si quae res efficiat voluptatem: e idem quae in versibus: quorum modum notat ars, sed aures ipso tacito eum sensu sine arte definiunt. * Satis multa de natura: sequitur vsus, de quo est accuratius disputandum. In quo quaesitum est, in oratione circui: u illo orationis, quem Graeci περιόδοϋ, nos tum ambitum, tum circuitum, tum comprehensionem, aut continuationem, aut circumscriptionem dicimus, an in principiis solentem, an in extremis, an in vtraque parte numerus tenendus sit: deinde cum aliud videatur esse numerus, aliud numerosum, quid intersit. * cum autem in omnibus ne numeris aequaliter particulas deceat incidere, an facere alias breuiores, alias longiores: idq̄, quando,

quando, aut
an fugat
sive aut
collocetur,
genere di
qua ratione
etiam est
quatenus
culu, & t
rendamq,
ante plura
genere v
explicanda
eorum rem
* At licet
uerso gene
sum esse: v
vnum sel
verfatur, de
storia, &
placet omni
illa circums
inclusa corr
fectis, absol
nata haec vel
continatio,
qui alioq
ris eius, qu
remotamq,
red geret om

quando, aut cur, quibusque partibus: pluribus sine,
 an singulis: imparibus, an equalibus: & quando aut
 iste aut ille sit utendum: quaque inter se aptissime
 collocentur, & quomodo: an omnino nulla sit in eo
 genere distinctio: quodque ad rem maximè pertinet,
 qua ratione numerosa fiat oratio. * Explicandum 206
 etiam est unde orsa sit forma verborum, dicendumque
 quantos circuitus facere debeat: deque eorum parti-
 cula, & tanquam incisionibus differendum est: qua-
 rendumque, verum vna species, & longitudo sit earum,
 anne plures: et si plures, quo loco, aut quando, quoque
 genere uti oporteat. Postremè totius generis utilitas
 explicanda est, qua quidem patet latius: non ad vnam
 enim rem aliquam, sed ad plures accommodatur.
 * Ac licet non ad singulas res respondentem de vni- 207
 uerso genere sic dicere, ut etiam singulis satis respon-
 sum esse videatur. Remotis igitur reliquis generibus,
 vnum selegimus, hoc quidem, quod in causis, foreque
 versatur, de quo diceremus. Ergo in alijs, id est, in hi-
 storia, & in eo, quod appellamus ἐπειρητικόν,
 placet omnia dici Isoleo, Theopompeoque more,
 illa circumscriptio, ambitusque, ut tanquam in orbe
 inclusa curras oratio, quoad insistant in singulis per- 208
 factis, absolutisque sententijs. * Itaque posteaquam est
 nata hec, vel circumscriptio, vel comprehensio, vel
 continuatio, vel ambitus, sic ita licet dicere: nemo,
 qui aliquo esset in numero, scripsit orationem gene-
 ris eius, quoad esset ad delectationem comparatum,
 remotumque à iudicijs, forensisque certamine, quin
 rediret omnis ferè in quadrum, numerumque
 sen-

sententias. Nam cum is est auditor, qui non veretur, ne composita orationis insidijs sua fides attē-
 209 tetur: gratiam quoque habet oratori voluptati au-
 rium seruienti. * Genus autem hoc orationis neque
 totum assumendum est ad causas forenses, neque
 omninò repudiandum: si enim semper utare; cum
 satietatem affert, tum quale sit, etiam ab imperi-
 tis agnoscitur. Detrahit praterea actionis dolorē,
 aufert humanum sēsū actoris, tollit funditus ve-
 ritatem, & fidem. Sed quoniam adhibenda non nā-
 quam est, primum videndum est, quo loco: deinde,
 quamdiu retinenda sit: tum quot modis commutā-
 210 da. * Adhibenda est igitur numerosa oratio, si aut
 laudandum est aliquid ornatiùs, ut nos in accu-
 sationis secundo de Sicilia laude diximus; aut in
 senatu de consulatu meo: aut exponenda narratio,
 qua plus dignitatis desiderat, quam doloris, ut in
 quarto Accusationis de Ennensi Cerere, de Sege-
 stana Diana, de Syracusarum situ diximus. Sæpè
 etiam in amplificanda re concessu omnium fundi-
 tur numerosè, & volubiliter oratio. Id nos fort asse
 non perfecimus, conati quidem sapissimè sumus;
 quod plurimis locis per orationes nostras voluisse nos,
 atque animo contendisse declarant. Id autem tum
 valet, cum is, qui audit, ab oratore iam obsessus est,
 ac tenetur: non enim id agit, ut insidiatur & obser-
 uet: sed iam fauet processumque vult; dicendique
 211 vim admirans, non inquit quod reprehendat *
 Hac autem forma retinenda non diu est, nec dico
 in

ORATOR.

in peroratione, quam ipse includit, sed in orationis reliquis partibus. Nam cum sis his locis usus, quibus ostendi licere, transferenda tota dictio est illa, qua nescio cur, cum Graci *ἡμῶν μὲν τὰ ἔμμελα* nominent, nos non recte incisa, & membra dicamus: neque enim esse possunt rebus ignotis nota nomina: sed cum verba aut suauitatis, aut inopia causa transferre soleamus, in omnibus hoc fit artibus; ut cum id appellandum sit, quod propter rerum ignorantiam ipsarum nullum habuerit ante nomen, necessitas cogat aut nouum facere verbum, aut a simili mutuari. *Quo autem pacto deceat incise, mem-²¹²bratimue dici, iam videbimus: nunc quot modis mutantur comprehensiones, conclusionesque dicendum est. Fluit omnino numerus à primo, tum incitatus breuitate pedum, tum proceritate tardius. cursum contentiones magis requirunt; expositiones rerum tarditate. Insihit autem ambigus modis pluribus: è quibus vnum est secuta Asia maxime, qui dichoreus vocatur, cum duo extremi chorei sunt, id est, è singulis longis & breuibus: explanandum est enim, quod ab alijs idē pedes alijs nominatur vocabulis. *Dichoreus non est ille quidem sua sponte vitiosus in clausulis: sed in orationis numero nihil est tam vitiosum, quā si semper est idem. Cadit autem per se ille ipse praeclare, quo etiā satietas formidanda est magis. Me stante C. Carbo C. F. trib. pl. in cō-²¹³cione dixit his verbis, O. M. Druse patrem appello. Hac quidem duo binis pedibus incisim: dein mem-

214. membratim. * Tu dicere solebas, sacram esse rem.
 hac item membratennis. post ambitus, Quicumque
 eam violauissent, ab omnibus esse ei poenas persolu-
 tas, Dichoreus: nihil enim ad rem extrema illa lō-
 ga sit, an breuis. deinde; Patris dictam sapiens, te-
 meritas filij comprobauit. Hoc dichoreo tantus cla-
 mor concionis excitatus est, vt admirabile esset.
 Quærononndè id numerus effecerit? verborum ordi-
 nem immutasset sic. Cōprobauit filij temeritas aīā
 nihil erit; et si temeritas ex tribus breuibus, & lon-
 ga est, quem Aristoteles vt optimum probat, à quo
 215. dissentio. * At eadem verba, eadem sententia. ani-
 mo istuc satis est. auribus non satis. Sed id crebrius
 fieri non oportet. Primum enim numerus agnosci-
 tur, deinde sariat. postea, cognitafacilitate con-
 temnitur. Sed sunt clausula plures, quæ numerosæ,
 & iucunde cadant. Nam & Creticus qui est è lon-
 ga, & breui, & longa, & eius equalis Pean, qui
 spatio par est, syllaba longior, quam commodissime
 putatur in solutam orationem illigari, cum sit
 duplex. nam aut è longa, & tribus breuibus, qui
 numerus in primo viget, iacet in extremo: aut to-
 tidem breuibus, & longa, in quem optimè cadere
 censent veteres, ego non plane reijcio, sed alios an-
 216. tepono. * Ne spondæus quidem funditus est repul-
 andus. etsi enim quod est è longis duabus, hebetior
 videtur & tardior, habet tamen stabilem quen-
 dam, & non expertem dignitatis gradum. In inci-
 sionibus verò multò magis, & in membris: paucita-
 tem enim pedum, grauatatis suatarditate com-
 pensat

penſat. Sed
 non loquitur de
 minum ſit
 tum. * ne
 ga, aut par
 ſpatio par
 è longa & du
 ſtremo. par
 eſt extremu
 interſt. vt e
 hitre: pede
 tremo locat
 mus eſt da
 extremus a
 an longa ſit,
 pean qui dic
 vidit parum
 quam longa ſi
 labas quam
 habetur. Eſt q
 Ariſtot. de i
 aptiſſimus or
 et tam caden
 eus. Doctim
 logi: breui
 co aptus eſt,
 nuatus, num
 His igitur tot
 veniat, nec d

pensat. Sed hōs cum in clausulis pedes nomino,
 non loquor de vno pede extremo. adiungo quod mi-
 nimum sit. proximum superiorem; sepē etiam ter-
 tium.* ne iambus quidem, qui est è breui & lon- 237
 ga, aut par trocheus, qui habet treis breuis, sed
 spatii par, non syllabis, aut etiam dactylus, qui est
 è longa & duabus breuibus, si est proximus à po-
 stremo. parum volubilit̃ er peruenit ad extremū, si
 est extremus choraeus, aut spondeus: nunquā enim
 interest, vter sit eorum in pede extremo. Sed ydē
 hi tres pedes, male concludunt si quis eorum in ex-
 tremo locatus est, nisi, cum pro cretico postre-
 mus est dactylus: nihil enim interest dactylus sit
 extremus an creticus: quia postrema syllaba breuis
 an longa sit, ne in versu quidē refert.* Quare etiam 238
 paan qui dixit aptiorē, in quo esset longa postrema
 vidit parum: quoniam nihil ad rem est, postrema
 quam longa sit. Iam paan, quod plures habeat syl-
 labas quam treis, numerus à quibusdam, non pes
 habetur. Est quidē, vt inter omnes cōstat antiquos,
 Aristotēle, Theophrastū, Theodectē, Ephorū, vnus
 aptissimus orationi vel orienti, vel media: putāt illi
 etiam cadenti: quo loco mihi videtur aptior creti-
 cus. Docimus autē è quinq; syllabis, breui, duabus
 longis, breui, longa vt est hoc, Amicos tenes, quouis lo-
 co aptus est, dū semel ponatur: iteratus aut cōri-
 nuatus, numerū apertū, & nimis insignem facit.* 219
 His igitur tot commutationibus, tamque varijs si
 vt emur, nec deprehendetur manifesto quid à nobis
 de in-

de industria fiat, & occurreret satietati. & quia nō numero solum numerosa oratio, sed & compositione fit, & genere, quod ante dictum est: concinnitatis, compositione potest intelligi, cum ita structa verba sunt, ut numerus non quaesitus, sed ipse secutus esse videatur: ut apud Crassum, Nam ubi libido dominatur, innocentia leue praesidium est: ordo enim verborum efficit numerum, sine vlla aperta oratoris industria. Itaque si qua veteres illi (Herodotum dico & Thucydidem, quorumq; eam artem) apte numerosq; dixerunt: ea non numero quaesita, sed verborum collocatione ceciderunt. * Forma vero quaedam sunt orationis, in quibus ea concinnitas inest, ut sequatur numerus, ut necessario. Nam cum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut qua similiter cadant verba verbis comparantur, quidquid ita concluditur, plerumq; fit, ut numerose cadat: quo de genere cum exemplis supra dictionis: ut haec quoque copia facultatem affera: non semper eodem modo desinendi, nec tamen haec ita sunt arcta & astricta, ut ea cum velimus laxare nequeamus. Multum interest virum numerosa sic, id est similis numerorum, an plane e numeris constet oratio. alterum si fit, insolerabile vitium est: alterum nisi fit, dissipata, & inculta, & fluens est oratio. * Sed quoniam non modo non frequenter, verum etiam rard in veris causis, aut forensibus circumscripte, numerosq; dicendum est; sequitur videtur, ut videamus quae sint illa quae supra dixi incisa, quae membra: haec enim in veris causis maximam partem orationis

hi obtinet: et
 pbenso e q
 mu, vi & d
 ite fit, neque
 quam, vel po
 dom fit, aut l
 fra d'ass' d'are
 Sed habeo me
 de versa, &
 tuor igitur,
 quod si s; con
 singula verfi
 nis, quos in
 volumus dic
 cursu inuadi
 nihil tam de
 minime app
 illud est Cr
 ant. Nisi in
 profectu efflu
 prodant: qsi
 desinitu consti
 stru copias co
 duo que vix p
 deinde rerum
 non longi ex
 perfecta est jo
 Crassus quide
 nus dicitur m
 tuentur e

ORATOR.

nis obrinet: constat enim ille ambitus, & plena com-
 prehensio è quatuor fere partibus, qua membra dici-
 mus, vt & aures impleat, & ne breuior sit quam sa-
 tis sit, neque longior: quanquam vtrunq, nonnun-
 quam, vel potius sæpè accidit, vt aut citius insisten-
 dum sit, aut longius procedendum, ne breuitas de-
 fraudassi aures videatur, neue longitudo obrudisse.
 Sed habeo mediocritatù rationem: nec enim loquor
 de versu, & est liberior aliquanto oratio. * E qua- 222
 tuor igitur, quasi hexame:rorum instar versuum
 quod sit, constat fere plena comprehensio. His igitur
 singula versibus, quasi nodi apparent conuatio-
 nis, quos in ambitu coniungimus. Sin membratim
 volumus dicere, insistimus: idque cum opus est, ab isto
 cursu inuidioso facile nos, & sæpè disiungimus. Sed
 nihil tam debet esse numerosum, quam hoc, quod
 minime appare: & valet plurimum. Ex hoc genere
 illud est Crassi, in sfs faciant patronos. ipsi prode-
 ant. Nisi in vello dixisset, ipsi prodeant, sensisset
 profecto effluxisset senarium, omnino melius caderet,
 prodeant ipsi. * sed de genere nunc distipuro. Cur clan- 223
 destinis consilijs nos oppugnant? cur de per fugis no-
 stris copias comparant contra nos? Prima sunt illa
 duo que xóμματα. Graci vocant, nos incisæ dicimus,
 deinde tertium: μέλροί illi, nos membrum. sequitur
 non longa (ex duobus enim versibus, id est membris,
 perfecta est) comprehensio: & in spondaos cadit. &
 Crassus quidem sic plerunq,ue dicebat, idque ipse ge-
 nus dicendi maximè probo. sed qua incisim, aut
 membratim efferuntur, ea vel aptissimè cadere de-
 bent:

ff bent:

bent: ut est apud me, Domus tibi deerat? at habebas.
 pecunia superabas? at egebas. hac incisè dicta sunt
 224 quatuor. * At membratim qua sequuntur duo, In-
 curristi amens in coluinas: in alios in sanus insa-
 nisti. Deinde omnia tanquam crepide quadam,
 comprehensione largiore sustinentur, Depressam, ca-
 cam, iacentem domum pluris, quam te, & quam
 fortunas tuas aestimasti, dichoro finitur. at dispon-
 das proximum illud. Nam in his quibus ut pugiu-
 culis vis oportet, breuitas facit ipsa liberiores pedes:
 sapè enim singula vitandum est, plerumq; binis: &
 utrisque addi pedis pars potest, non ferè ternis am-
 225 plius. * Incisim autem, & membratim tractata
 oratio in vero casibus plurimum valet: maximeq;
 hu locis, cum aut arguas, aut refellas: ut nostra
 in Corneliiana secunda. O callidos homines, à rem
 excogitaram ò ingenia metuenda, membratim ad-
 huc: deinde casim diximus. Rursus membratim,
 Testis dare volumus. Extrema sequitur compre-
 hensio, sed ex duobus membris, qua non potest esse
 breuior. Quem queso nostrum fecellit, ita vos esse
 226 facturos. * Nec vllum genus est dicendi aut melius,
 aut fortius, binis aut ternis ferire verbis, nonnun-
 quam singulis, paullo alias pluribus: inter qua va-
 rris clausulis interponit se raro numerosa compre-
 hensio: quam peruersè fugiens Hegesias, dum ille
 quoque imitari Lyfiam vult, alterum pene Demo-
 sthenem, saltat, incidens particulas: & is quidem
 non minus sententijs peccat, quam verbis: ut non
 quærat, quem appillet ineptam, qui illum cognoue-
 rit.

rit. Sed ego illa Crassi, & nostra posui, ut qui vellet,
 auribus ipsis, quid numerosum etiam in minimis
 particulis orationis esset iudicaret. Et quoniam plu-
 ra de numerosa oratione diximus, quam quisquam
 ante nos: nunc de eius generis utilitate dicemus. * ni-
 hil enim est aliud, Brute (quod quidem tu minimè
 omnium ignoras) pulchrè, & oratorie dicere, nisi o-
 ptimè sententijs, verbisq; lectissimè dicere. Et nec
 sententia vlla est, quæ fructum oratori ferat, nisi ap-
 pte exposita atque absolute: nec verborum lumen
 apparet, nisi diligenter collocatorum: & horum v-
 trumq; numerus illustrat. Numerus autem (sepè
 enim hoc testandum est) non modò non poetice iun-
 ctus, verumetiam fugiens illum, eiq; omnium disti-
 milimus: non quæ eadem sint numeri non modò or-
 ratorum & poetarum, verum omninò loquentium,
 denique etiam sonantium omnium, quæ mensurè
 auribus possumus: sed ordo pedum facit, ut id
 quod pronunciat, aut orationis, aut poëmaticis
 simile videatur. * Hanc igitur siue compositionem, 228
 siue perfectionem, siue numerum vocari placet: ad-
 hibere necesse est, si ornate velis dicere: non so-
 lum, quod ait Aristoteles, & Theophrastus, non so-
 lumnè feratur, ut flumen oratio, quæ non
 aut spiritu pronuntians, aut interductu librarij,
 sed numero coacta debet insistere, verumetiam,
 quod multò maiorem habent apta vim, quam so-
 luta. Ut enim athletas, nec multò secus gladiato-
 res videmus, nihil ne: vitando facere caute, nec
 petendo vehementer, in quo non motus hic habeas

palestram quandam, ut, quidquid in his rebus fias
 virtus, et ad pugnam, idem ad aspectum etiam sit
 venustum: sic oratio nec plagam grauem facit, nisi pe-
 titio fuerit apta: nec satis recte declinat impetum,
 229 nisi etiam in cedendo, quid deceat, intelligi. * Ita-
 que qualis eorum motus, quos ἔταλας ἄσπετος Graeci
 vocant, et alis horum mihi videtur oratio, qui non
 claudunt numeris sententias: tantumque abest, ne
 (quod ij qui hoc aut magistrorum inopia, aut inge-
 nij tarditate, aut laboris fuga non sunt assecuti,
 solent dicere) eneruetur oratio compositione ver-
 borum: ut aliter in ea nec impetus vllus, nec vis esse
 possit. Sed magnam exercitacionem res flagitat, ne
 quid eorum qui genus hoc secuti non tenuerunt. si-
 mile faciamus: ne aut verba trahiamus aperte,
 230 quo melius aut cadat, aut voluatur oratio. * quod
 se L. Caecilius Antipater in proemio belli Punici, nisi
 necessario, facturum negat. O virum simplicem, qui
 nos nihil celet: sapientem, qui seruiendum necesse-
 ratum putet: sed hic omnino rudis. Nobis autem in scri-
 bendo, atque in dicendo necessitas excusatio non
 probatur: nihil est enim necesse: et si quid esset, id
 necesse tamen non erat consistere. Et hic quidem, qui
 hanc a Lelio, ad quem scripsit, cui se purgat, ve-
 niam petit, et vitur ea trahitione verborum, et
 nihilo tamen aptius explet, concluditque sententia-
 as. Apud alios autem, et Asiaticos maxime nume-
 ro seruientes, inculcata reperias inania quadam
 verba quasi complementa numerorum. Sunt etiam
 qui

quillo vit
 ptingendis
 nus ab
 Tertium es
 rum r the o
 mitione me
 forma veri
 tamen hoc
 copias sed a
 fere conclud
 gerti, ut m
 stris factu
 quasi rim
 concidat
 mutacione
 rorum: is o
 sibus mult
 tra contrar
 experiu lie
 collocatio
 corrupta
 Cornelian
 mouent,
 venalitij,
 lum, ut sit
 tique, per
 vestu, aut
 stros veter
 quibus Sy

qui illo vitio, quod ab Hegesia maximè fluxit, in-
fringendis, concidentisque numeris, in quoddam ge-
nus abiectum incidant Sicularum simillimum. *

Tertium est, in quo fuerunt fratres illi Asiatico-
rum rhetorum principes Hierocles, & Menocles ²³²
minimè mea sententia contemnendi; et si enim à
forma veritatis, & ab Atticorum regula absunt:
tamen hoc vitium compensant vel facultate, vel
copia: sed apud eos varietas non erat, quod omnia
ferè concludebantur vno modo. Quae vitia qui su-
gerit, vt neque verbum ita traiciat, vt id de indu-
stria factum intelligatur; neque insperciens verba
quasi rimas expleat; nec minutos numeros sequens,
conciat delumbetque sententias: nec sine vlla cõ-
mutatione in eodè semper veretur genere nume-
rorum: is omnia ferè vitia vitauerit. Nam de lau-
dibus multa diximus: quibus sunt alia perspicua vi-
tia contraria. * Quantum autem sit aptè di cere, ²³²
experiri licet: si aut compositi oratoris benè structã
collocationem dissoluas permutatione verborum:
corrumpatur enim tota res, vt & hac nostra in
Corneliana, & deinceps omnia. Neque me diuitia
mouent, quibus omnes Africanos & Laliros multi
venaliti, mercatoresque superarunt. Immuta paul-
lum, vt sit, multi superarunt mercatores, venali-
ti que, perierit tota res, Et quae sequuntur, Neque
vesti, aut calatum aurum & argentum, quo no-
stros veteres Marcellos, Maximosque multi Eu-
nuchi è Syria, Aegyptoque vicerunt. Verba permu-

Ef 3 ta sic 3

et sic, vt sit. Vicerunt Eunuchi è Syria, Aegyptoque.
 Adde tertium, Neque verò ornamenta ista villa-
 rum, quibus L. Paulum, & L. Mummius qui rebus
 his vrbem, It aliamque omnem refererunt, ab ali-
 quo video perfacile Deliaeo aut Syro potuisse su-
 perari: Facit a potuisse superari ab aliquo Syro, aut
 233 Deliaeo. * Videsne vt ordine verborum paulum
 commutato, ùsdem verbis stante sententia, ad ni-
 hilum omnia recedant, cùm sint ex aptis dissoluta?
 aut si alicuius inconditi arripias dissipatam aliquã
 sententiam, eamque ordine verborum paulum com-
 mutato in quadrum redigas, efficiatur aptum il-
 lud, quod fuerat ante a diffuens ac soluta? Age su-
 me de Gracchi apud censors illud, abesse nõ potest,
 quin eiusdem hominis sit probos improbare, qui im-
 probos probet. Quanto aptius si ita dixisset, quin e-
 iusdem hominis sit, qui improbos probet, probos im-
 234 probare? * Hoc modo dicere nemo vnquam voluit,
 nemoque potuit, quin dixerit. Qui autem aliter dix-
 erunt, hoc assequi potuerunt. ita facti sunt repete
 Attici. Quasi verò Trallianus fuerit Demosthenes:
 cuius nõ tã vibrarent fulmina illa, nisi numerus cõ-
 tort a ferrètur. Sed si quos magis delectant soluta,
 sequatur ea. Sanè modo si quis Phidias clypeũ dissol-
 uerit, collocat ionis vnuersã speciem sustulerit, nõ sin-
 235 gularũ operũ venustatẽ: vt in Thucydide, orbẽ modo
 orationis desidero, ornamenta comparent. * Isti au-
 tem cùm dissolunt orationem, in qua nec res, nec
 verbum vllum est, nisi abiectum, non clypeum, sed
 vt

ORATOR.

ut in prouerbio est (et si humiliter dictum est, tamen
 consimile est) scopas, ut ita dicam, mihi vi-
 dentur dissoluere. atque ut plane genus hoc, quod ego
 laudo, contempsisse videtur, aut scribant aliquid
 vel Isocrateo more, vel quo Aeschines, aut Demo-
 sthenes utitur, tum illos existimabo non desperatione
 formidauiss: genus hoc, sed iudicio resagiss: aut repti-
 riam ipsa eadem conditione qui uti velit, ut aut dicat
 aut scribat, utra uoles lingua eo genere, quo illi vo-
 lunt. facilius est enim apta dissoluere, quam dispa-
 ra connectere. * Res autem se sic habet, ut breuissimis
 dicam quod sentio, compositis & apte sine sententijs
 dicere insania est: sententiosè autem sine verborum
 & ordine, & modo, insania: sed eiusmodi tamen
 insania, ut ea qui utantur, non stulti homines habe-
 ri possint, etiam plerumq; prudentes: quo qui est cõ-
 tentus, utatur. Eloquentes uero, qui non approbatio-
 nes solùm, sed admirationes, clamores, plausus, si li-
 ceat, mouere debet, omnibus oportet ita rebus excel-
 lat, ut ei turpis sit quidquam aut spectari, aut audi-
 ri libentius. * Habis meum de oratore, Brute, iudici-
 um, quod aut sequere, si probaueris, aut tuo stabis, si
 aliud quoddam est tuum. in quo neque pugnabo te-
 cum, neque hoc meum de quo tantopere hoc libro
 assuecraui, unquam affirmabo esse uerum, quam tu-
 um: potest enim non solùm aliud mihi ac tibi, sed
 mihi ipsi aliud al:as uideri. Nec in hac modo re, qua
 ad vulgi assensum spectat, & ad aurium volupta-
 sem, qua duo sunt ad iudicandum leuissima: sed ne
 in maximis quidem rebus quidquam adhuc inueni
 fir-

236

237

M. T. CICERONIS ORAT.

238
firmius quod tenerem, aut quo iudicium meum dirigerem, quam illud quodcunque mihi quam simillimū veri videretur. tum ipsum illud verū in occulto lateret. * Tu autem velim, si tibi qua disputata sunt, minus probabuntur, ut aut maius opus institutum putes, quam effici potuerit, aut, dum tibi roganti voluerim obsequi, veretundia negandi, scribendi me impudentiam suscepisse.

FINIS.

